

საქართველოს
საბჭოთაო
საბჭოთაო

საქართველო

საბჭოთა
საბჭოთა

1915

მანისი № 7

გოგრილითათვის

307

ნაკადული

საგარეო ურთიერთობების
და საზოგადოების
მსახური.

წელიწადი 80-XI.

№ 5

მაისი, 1915 წ.

296

გ ა ზ ა უ ხ უ ლ ი

შინაარსი

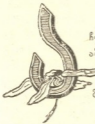
I—გაზაფხული,—სურათი	1
II—ნაწყვეტები,—ლექსი კ. ქუჩაშვილისა	3
III—მწყემსის წერილები,—(შემდეგი) ა. მჭედლაშვილისა	4
IV—გველი,—ცქვიტისა	17
V—ძღენად შიო მღვიმელს,—ლექსი ა. სიხარულიძისა	22
VI—ტასიკო,—ელენე კლიმაშვილისა	25
VII—ოქროს ფრთები,—თარგმანი თამარა კარბელაშვილისა	34
VIII—ღრუბლები და ტალღები,—რაბიდრანათ თავორისა თარგ. ნინო ნაკაშიძისა	38
IX—ჩამპაკის ყვავილი,—რაბიდრანათ თავორისა ნინო ნაკა- შიძისა	40
X—ბრძოლა ადამინისა ბუნებასთან,—(წერილი მეთერთმე- ტე) ივ. როსტომაშვილისა	42
XI—მცენარე და ადამიანი,—(წერილი პირველი) ივ. აღმა- შაშვილისა	56
XII—შემოწირულება	63
XIII—გასართობი,—შარადა და აღსნა	64

№ 10
1933

ნაწევრები

1

ჩუხჩუხდა სიკოცხლე,
ამუსიკლა მდინარე,
და ამ ხმებში იღვიძებს
გაზაფხული მდინარე.

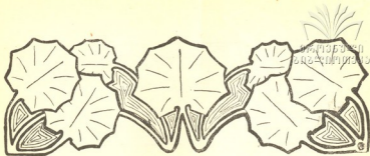
2

ვაშა პირველ ყვავილებს,
ვაშა პირველ ფრთოსნებს,
გაუმარჯოთ შიკრიკებს,
გაუმარჯოთ მგოსნებსა!..

გ. ქუჩიშვილი.

მწყემსის ღერილები

(გაკრძელება)

ყალკურთხევამ გაიარა, და ღამე „ოთარაანთ ქერივს“ უკითხველი მწყემსებს. ბიჭებმა სამართლიანად შენიშნეს, რომ ოთარაანთ ქერივი წააგავდა ფეიქრიაანთ დაღბაურას. ძალიან გულდასმით მიგდებდნენ ყურს, განსაკუთრებით ფირო, და როდესაც წაეკითხე გიორგისა და კესოს შეხვედრა, ფირომ გულამოსკენით წამოიძახა:

— ნეტავ წყალკურთხევას წავსულიყავ სოფელშიო.

აქ თითქო რაღაცას მიუხედი. რომ უფრო კარგად გამეგო, ვკითხე:—რისთვის გინდოდა წასვლა—მეთქი? ერთი ამოიოხრა და წაილაპარაკა:—ხალხი სულ წყლის კურთხევაზე იქნებოდა და ყველასა ენახედიო. აქ სულ მივხედი, რა ამბავიც იყო ფიროს თავსა, და ნუგეზად ეს და უთხარი; „შენ ღმერთსა სთხოვე სიცოცხლე, თორემ ყველიერი და აღდგომა წინ გვიძევს, მოვესწრობით იმ ქალის ნახვასა—მეთქი...“

ამასობაში კარგა ღამეც გასულიყო. ძაღლების ყეფა შემოგვესმა, რომელიც თან-და-თან ძლიერდებოდა; ბოლოს ეს

*) იხ. „ნაკადული“, № 4.

ყეფა შებრძოლებადაც გადაიქცა. ყველანი გარედ გამოვსცილ-
 დით. ძაღლები მგელს ებრძოდნენ. შაქრომ ხმა მისცა. უფრო
 გაბედვით შეებრძოლნენ ძაღლები. ლომიას ყელში ჩაევლო
 მგლისათვის პირი, ალაშა კი ზურგში სცემოდა. ჩვენ მივცვიფ-
 დით და, რადგანაც შესაძლო იყო თოფი შემთხვევით ძაღლე-
 ბისთვის მოგვერტყა, ჯოხები დაუშინეთ თავში მგელს. დიდი
 ბრძოლის შემდეგ ძაღლებმა დააღრჩეს მგელი. მთელ ღამეს
 ღმუჯოდნენ, და ჩვენც აღარ დავძინებია.

წარიღი მეთერთმეტი

ყველიერი და გაზაფხულის სუნი.

ღედამიწა აქრელდა. აქა-იქ თოვლი აიღო და ხეებიდანაც
 ჩამოცვივდა. მზეც, თითქო ავადმყოფი გამობრუნდაო, ისე
 გამოიყურება, და მეტ სითბოს გვაძლევს. როცა მყუდროზე
 დავჯდები, გაზაფხულის სუნსაც ვგრძნობ. ძროხა, კარგა რო
 მოივლის მზე, ქალაში გაიშლება; ხოლო ბინაზე ისევ აღრე
 ბრუნდება.

ყველიერი კარზე მოგვადგა.

შარშან შემოდგომაზე ერთი გარეული, დიდი ტახი მო-
 ჰკლა ქალაში ჩემმა ძმამ. ეს ტახი ისე გაატყავეს, რომ თავი
 მთლიანად ზედ დასტოვეს ტანზე, ხოლო რაც შიგ რბილი
 იყო—სულ გამოიღეს. ახლა მივხვდი, რისთვისაც სდომებიათ
 ეს საფრთხული.

ბიჭებმა მოძებნეს ტახის ტყავი და შეუღდნენ გამართვას.
 რო ვკითხე, რისთვის გინდათ, რომ ესე დაბეჯითებითა მარ-
 თავთ მეთქი, მომიგეს: „ყვენობისთვისაო“. ვიკითხე—რა არის
 „ყვენობა“-მეთქი, და ამიხსნეს: „საქართველო რომ სპარსე-
 ლებზე გაიმარჯვებდა, იმათ ხანს (ყვენს) აქლემზე შეჰსვამ-
 დნენ, პირს ნახშირით მოუთხუპნიდნენ და ჩამოატარებდნენ
 ხოლმე სოფელ-სოფელ; ხალხი დასცინოდა და ყვენს ღორის

თავეს აჩვენებდნენო. იმ დროის მოსაგონებლად იმართება ხოლმე ეს „ყვენობა“.

ტახი სულ მოაწყევს. რომელიმე მწყემსი ჩამოიცივავდა ზედ და მაშინ ეს წარმოადგენდა უკანა ფეხებზე წამომდგარ ტახს, რომელიც აკაპუნებდა გრძელ ეშვებს, როგორც იცის ხოლმე ტახმა შებრძოლებისა და მოგერიების დროს.

გათენდა ყველიერიც. დილით ძროხა ქალაში გავრეკეთ; თან ძაღლები გაეაყოლეთ; ხოლო ბინებზე პატარა ბიჭები დაეტოვეთ; ზოგი ძროხასთან გავგზავნეთ, და ჩვენ, ერთად შეჯარებულნი, გავემზადენით სოფელში წასასვლელად.

ტახი ცხენზე შევსვით, წინ გავიძლოლეთ, რამდენიმე ბერეკა უკან მივაყოლეთ და დანარჩენებიც ცხენებით გავყვეით.

სოფელში შევედით, ცხენები თავთავიანთ სახლებში გავგზავნეთ და ჩვენ წავედით სამების გორაზე, სადაც მთელი სოფელი შეყრილიყო და ყვენს ელოდა.

რადგანაც ჩვენ სოფელში აქლემი არ იშოვებოდა, ყვენად ჩაცმული კაცი ვირზე უკულმა შეესვათ, პირი ნახშირით მოეთხუზნათ და ისე დაჰყავდათ სოფელში.

ბოლოს მოიყვანეს ყვენიც. ხალხმა ასტეხა სიცილი. გადახტა ჩვენი ტახიც და წაუკაპწუნა კბილები; თან მიამხა: „ყვენო, ჩემ ხორცს არ მიირთმევო.“ ხალხმა სიცილი დაიწყო.

ერთი ბერეკა მივარდა ყვენს, გადმოაგდო ვირიდან, შემდეგ ააყენა, წაავლო ხელი, მიიყვანა ბართან, თოხთან, ნიჩბთან და ჰკითხა:—აბა გვიჩვენე. ყვენო, ქართველები ვენახს როგორ აკეთებენო.

ყვენმა აიღო ნიჩბი, ბარსავით ფეხი დააჭირა და სთქვა: „ეს ასეო“. შემდეგ აიღო თოხი, აჩიქნილს ტკეპნა დაუწყო და კიდევ დაუმატა: „ესეც ასეო“. ბოლოს აიღო ბარი, ბალახს ფეხკა დაუწყო და სთქვა: „ესეც ასეო“; ტახმა კიდევ

წამოურბინა უკანიდან, ამოჰკრა ეშვი და უთხრა: ^{მარტვილის} ^{სწავლის} ^{სწორედ ასეო“.}

ხალხმა გადაიხარხარა და აირია. ყვენი ისევ ისე შესვეს ვირზე უკუღმა და ხალხში გაატარა-გამოატარეს; ბოლოს ციხეში წაიყვანეს. მხოლოდ ბერეკები ლა დარბოდნენ. წრე გააკეთეს და დაიძახეს—ქიდაობაო. გაისმა საქიდაო სიმღერა; გადმოხტა კიდევ ვილაც მკერდ-განიერი ჰაბუკი, რამდენჯერმე შეითამაშა და თვალი მიიპყრო მოპირდაპირეს. რაკი შეატყო მოპირდაპირე ჯერ ისევ იცვამდა, მკვირცხლად შემოუარა წრესა და ლეკური გაუსო. შემდეგ შემოტრიალდა მეორე მხრიდანაც გამოხტა შავვგრემანი, ქოჩრიანი ბიჭი. ჯერ ერთმანეთს ხელი ჩამოართვეს ღიმილით, შემდეგ განშორდნენ ისევ და ბოლოს დაეტაკნენ ერთმანეთს; ხან ერთმა წააბარგანავა, ხან მეორემ. ხალხმა შეჰყვირა. სიმღერას კი მოქიდავეთა გასამხნეველად გაჰქონდა გუგუნნი. ფილაურის ბიჭმა დაიტაცა ყანდაურელი ჯანჯალა, მაგრამ ჯანჯალამ უფეროვ შეაყენა, შემოიქნია, მოიდო კისერზე და დასცა ძირს. ხალხმა შეჰკივლა.

გამარჯვებული შეხტა მიღლა, შემოტრიალდა, შემდეგ მივარდა, დასტაცა ხელი წაქცეულს, წამოაყენა, ორივემ ერთმანეთს დაჰკოცნეს და განშორდნენ.

ხალხში მითქმა-მოთქმა წავიდა: ძაან ბიჭია ჯანჯალა; ძაან ყოჩაღად მოერია! ძაან ბიჭი ყოფილა, ძაან!..

წერილი მეთორმეტე

წმ. აღდგომა და ნიშანი.

იმ დღეს, დილით ადრე, შინიდან ჩავედი და პური ჩავიტანე, ხალიკო შემოვიდა გომში და მახარა: კარგი ვქენი, თავდავარცხნილი გავედი დილას გარეთ, თორემ ოფოფი დამძღვედაო. შემდეგ შაქრო შემოვიდა და იმანაც მახარა:—

ჩვენმა მერცხალა კამეჩმა სახარე ზაქი მოიგოო. შაქრომ ვერც
 კი დაასრულა სიტყვა, რომ ფირო შემოვარდა სიხარულით:—
 სონას ფურმა საფურე ხბო მოიგოო, მე კიდევ მიუბრუნდი
 ფიროს და ვახარე:—წუხელ იმ ქალის მამასთან ვიყავ, შენ
 რო მოგწონს, და თანხმობა გამომიცხადა თავისი ქალის შენ-
 ზე გამოთხოვებაზე-მეთქი. ფიროს შერცხვა და უღვაშებში
 ჩაიციხა.

შაქრომ ტაში შემოჰკრა და შეხტა მალლა, ქორწილსა
 ვკამთო. მე უთხარი ფიროს:—უნდა აღდგომას მივიტანოთ
 ნიშანი, და ამიტომ ახლავე შინ უნდა წახვიდე და სამზადისს
 შეუდგე მეთქი.

ახლავე არა: საღამოზე, საქონელს რომ დავაბინავებთ,
 ორივენი ერთად წავიდეთ; ზვალ მოვისწრებთ ყველაფრის მომ-
 ზადებასაო.

საღამოთი ბევრი კაქახები და ძველი თივა მოვაქუჩეთ,
 დიდი ჰიაკოკონა დავანთეთ, ზედაც გადავხტით და ისე წავე-
 დით სახლში ცხენებით. ზალიკო და შაქრო დავტოვეთ ბი-
 ნაზე. ზალიკომ დავგაბარა:—ვინმე ბიჭი გამოგზავნეთ თქვენ
 მაგიერ ზვალ, თან ღვინო და შეღებილი კვერცხები გამოა-
 ტანეთო.

შაბათ დღეს ყველაფერი მოვამზადეთ. ბეჭედი და ბალ-
 დადი იყიდა ფირომ ქალისათვის. ღვინო ჩაასხეს ტიკში, პუ-
 რით გაავსეს ხურჯინი და ურემიც გაამზადეს.

იმ ღამეს მე და ფირო ერთმანეთს არ გავწორებდით.
 მეც იმათსა მეძინა. ფიროს მშობლებმა დიდის პატივით მიმი-
 ღეს, მაგრამ ბოდინს იხდიდნენ, რომ სახსნილოს ვერაფერს
 მოიტანდნენ ვახშმად, რადგანაც მარხვა იყო და მეორე დღეს
 ხსნილდებოდა.

შუა ღამისას მოისმა ზარის რეკა. მე და ფირო წამოვხ-
 ტით, ჩავიცვით და გავეშურენით ეკლესიისაკენ. მოხუცებს
 აღარ დაუცადეთ.

ეკლესია საგვე იყო ხალხით. ათასი სანთელი ღვთისმადლობა პებდა და ყველას სახეზე მხიარულება ბრწყინავდა. ეკლესიაში შევედით. მივიხედ-მოვიხედე და დავინახე ფიროს საცოლეს სონა, რომელიც თავის მშობლებთან იდგა. მე მივედი, ხელი ჩამოვართვი და, თუმცა მღვდელს ჯერ არ ეთქვა „ქრისტე აღდგა“, მე მაინც მივმართე ამ სიტყვებით სონას. ფიროს შერცხვენოდა და გარედ გაპარულიყო. რადგანაც სოფელში წესი არ არის ქალებში იდგეს კაცი, სალამისა და მილოცვის შემდეგ მეც გავშორდი მათ და გამოვედი გარედ.

ხალხი ეკლესიიდან გამოვიდა. ლიტანია მხიარულად შემოუარეთ და ეკლესიაში ბოლომდის დავრჩით. ფირო გულდასმით უგდებდა ყურს მღვდლის სიტყვებს და წამოურჩულიყო:—სხვა დროს არ მიფიქრია ღვდლისთვის მომესმინა, რადგანაც მეგონა—ვერას გავიგებდიო..

გათავდა... ისევ ფიროსთან წავედი სახლში, მიულოცე მათ ოჯახს ქრისტეს აღდგომა და შემდეგ მითხრეს:—ცოტა ხანს დაბრძანდით, ვისაუზმოთ და შემდეგ სადილად სასიამაოროსთან უნდა წავიდეთ და ნიშანი წავილოთო.

საუზმის შემდეგ ურემი შეაბეს; ახალგაზდა ქალები ჩასხდნენ შიგა; გაატყლაშუნა მეურმემ შოლტი და წავედით. ქალები დაირას უკრავდნენ, ხოლო ფიროს მოკეთე ბიჭები ურემს უკან მისდევდნენ სიმღერითა.

ძალიან კარგა დაგვხვდა სასიამაორო. ქალსაც მეტი მხიარულება ეტყობოდა, მაგრამ მორცხვობდა. ვკითხე:—წერაკითხვა არ იციოთ—მეთქი, და არაფერი მითხრა. მარტო გაიცინა, თავი დალუნა და მოშორდა.

დაუკრეს დაიარა-ტაში. ფიროს ვსთხოვე, ეთამაშებინა საპატარძლო ათამაშა. ითამაშეს სხვა ყმაწვილ-ქალებმაც. საპატარძლომ დაირა დაუკრა და ახლა სხვა ყმაწვილ-კაცებმა ითამაშეს.

მოახლოვდა სადილის დრო. მასპინძლებმა მიგვიწვიეს სადილზე. დავსხედით—აირჩიეს თამადათ ერთი მოხუცი კაცი,

რომელიც სულ ლექსებითა ლაპარაკობდა. პირველმა ლექსმა
 ტე აღსდგა“ დაიძახა თამადამ და შემდეგ აღღვრძელა ოჯახი.
 მერე შეხედა ერთად მსხდომ მეფე დედოფალს, რომელნიც
 არა-ჩვეულებრივად აღტაცებულნი იყვნენ ამ დროს, მათ სა-
 ხეს სიხარულის მღვლეღარება ეტყობოდა. მღვდელმა ნიშანი
 აკურთხა.

თამადამ შეხედა მეფე-დედოფალს და გრძნობით წარ-
 მოსთქვა:

მათ თვისთა მქვრეტთა წაულის
 გული, გონება და სული;
 ბრძენი ჰხამს მათდა საქებრად
 და ენა ბევრად ასული-ო.

უსურვა დიდხანს სიცოცხლე და უთხრა:—ღმერთმა და
 დღევანდელმა აღდგომის მადლმა არ დაგავიწყოთ ნათესავები
 და მოკეთებები. ხოლო ბოლო-კი მაინც ლექსად დაათავა:

არცა ვის რა ბედმან ზისცეს—დახჯერდეს და მას უბნობდეს;
 მუშა მიწყევ მუშაკობდეს, მეომარი გულოვნობდეს;
 კვლავ მიჯნურსა მიჯნურობა უყვარდეს და გამოხსენობდეს,
 არცა ვისგან დაიწუნოს, არცა სხვასა უწუნობდეს.

—ღმერთმა გადღვგრძელოთ და გამყოფოთ, ჩემო გვრი-
 ტებო, გულსავესეთაო!

ყველა საღღვგრძელოზე ლექსები სთქვა. ჯერი ჩემზე
 მოდგა. აილო ყანწი, მომიხსენა, როგორც ნათლია, მომა-
 ვალი მეგვარე და მითხრა აკაკის ლექსი: „ჩონგურს სიმები
 აუბი, მოვმართე ნელა-ნელაო. მშვენიერ“ კილოზე ამბობდა.
 მე ვკითხე,—ვიხია ეგ ლექსი-მეთქი, და მან მიპასუხა: შოთა
 რუსთაველისაო, თანაც დაუმატა:

ქართული ენით მოლექსე
 რუსთაველის წინა ვინ არი?

არავის უთქვამს მის ცალი,
 მის ტოლი არავინ არი:
 თორმეტი საუკუნეთი
 რუსთველის აზრი წინ არი,
 და მის ნაქები მწერლობა
 ჯერაც-კი აქამდინ არი.

ყველას სადღეგრძელო ითქვა ჩვენ ახლა თამადა ვად-
 ლეგრძელეთ; იმანაც აილო და სამადლობელის ნაცვლად ლექ-
 სი სთქვა:

დავბერდი-დაეჩაჩანაკდი,
 წვერი შემეჭნა ქილარა;
 შინ ჯალაბს მოვძულეებივარ,
 გარედ უნდივარ აღარა.

ჩვენმა მასპინძელმა შეუხმამალლა:

— ნუ გაგტეხია გული, მოხუცო, გამხიარულდი: შიში
 ვერ იხსნის სიკვდილსა—ცუდია დაღრეჯილობა*—ო, და შემოს-
 ძახეს კახური მრავალ ეამიერ...

გავათავეთ. დაღამდა კიდევ, მე და ფირო გამოვემწვი-
 დობეთ ყველას და ცხენებით წამოვედით ბინაზე.

წ ე რ ი ლ ი მ ე ც ა მ ე ბ ე

გაზაფხული.

აღაღანდა მინდვრები. ტყესაც დაეტყო სიმწვანე.

მუხასაც გასცივიდა ძველი, გამხმარი ფოთლები და ახალს
 მისცა გზა. მერცხალმა დაგვეკიკიკია, ტოროლამ გააპო ჰაერი,
 ჩაეკრა ზეცას მკერდში, ჩაჰკოცნა, ჩაჰკოცნა და ქებათა-ქება
 უძღვნა ბუნებას.

საღამო ეამს შემწვანებულ ბუჩქებიდანაც მოისმა ნაზი
 და დინჯი სტვენა ფრინველთა პოეტისა.

ცხვარი ბლავილით გაიშალა მწვანე მინდორზე და მოხეხები დანავარდობენ ქალაში.

მზე აღრე ამოდის და გვიან ჩადის. დილის რიქრატზე კურდღლები დახტუნავენ ველზე. ფრთხილი ხოხობი გამოძვრება ჩალებიდან, დაიყვილებს და ისევ შეძვრება. ნიავს კი მიმოაქვს სუნნელება იისა და სხვა ათასგვარ ყვავილებისა. საქონელი გომში აღარ შეგვიდის, მაგრამ არც გაშვებულია: ღამე ბაკში ვამწყვდევთ, რომ არ გაიპარნენ და ჯეჯილი არ წაახდინონ.

მშრომელი ხალხიც გაიშალა მინდვრად: ვაისმის ტკბილი ოროველა გუთნის დედისა და ქრიაშული მეხრეებისა. ღამის სიჩუმეს არღვევს ღამის მეხრის სალამური და მწყემსის შაირები ჩონგურზე.

აიშალა მულალოს თათარიც. მთისკენ მიდის. აი, მალე ჩვენი მეზობელი მეცხვარეც წაახამს მთაში ცხვარს. სხვებიც აიშლებიან და დავშორდებით ერთმანეთს.

ვინ იცის—ჩვენ სად მოგვიხდეს ყოფნა და იმათ სად...

ფიროს გაუტანია წიგნი, გადაუშლია ერთი ვერხვის ქვეშ ჩრდილში. შაქროს უკითხავს „ვეაჟა-ფშაველას“ ეთეროიანს. ფირო გულმოდგინედ კითხულობს; შაქროც გულმოდგინედ უსმენს. როცა ფირო გაათავებს, ახლა შაქრო წაიკითხავს „ბახტრიონს“, და სიამოვნებით იზეპირებენ სხვა-და სხვა საგმირო ადგილებს.

შაქროს ძალიან მოსწონს გმირული ლექსები. ხშირად იტყვის ხოლმე ზეპირად:

აღუდა ქეთელაური
 კაცია დავლათიანი,
 საფირხნოს თავსა დაჯდება,
 სიტყვა მოუდის გზიანი:
 ბევრ ქისტს მიაპრა მარჯვენა,
 სცადა ფრანგული ფხიანი...

თვითონაც იციან გაგონილი, ხალხისაგან გადმოცემული ზღაპრები. ღამ-ღამე სხვა არაფერი საქმე გვაქვს, გარდა იმისა, რომ ერთმანეთს ზღაპრები უთხრათ. ერთი მეტად მშვენიერი თქმულება მითხრა ზალიკომ. ამ თქმულებას მე მოგწერ, ქალაქელო მეგობარო, ლექსად, რომელსაც სახელად ერქმევა „სალამური“.

უნდა გითხრა, რომ ღამე მეტის მეტ შიშში ვართ. თათარი მიდის მთაში, ამიტომ ძალიან გვეტანება, რადგანაც ახლა ქურდობა უფრო ხელსაყრელია, ვიდრე სხვა დროს: მოპარულ საქონელს თრიალეთამდე გზაში გაჰყიდის და მალეც ველარ ვიპოვნით ქურდსა. ღამე შიშით თვალი ველარ მოგვიხუჭია.

წველვა უკვე დავიწყეთ. ორი გულა ყველი კიდევ გავაკეთეთ. ორ გულას კიდევ გავაკეთებთ, და ჩვენც წავალთ მთაში.

წერილი მთოთხმება

მზადება მთისაკენ.

მაისი თავდება. საკმაოდ ჩამოცხა. ქალაში აღარ გაივლება, რადგანაც გველებითა და ხელიკებით აივსო. მუმლიც გვაწუხებს. წყალიც აშშორდა, გომშიც აღარ შეისვლება, რადგანაც რწყილები გამრავლდნენ; ამიტომ გული მთისაკენ იწევს. ჩვენ კიდევ ვერიდებით ბუზებს, კოლოებს; საქონელი კი მეტ შეწუხებას განიცდის. ყველანი წავიდნენ მთაში; მხოლოდ ჩვენდა დავრჩით. მულალოც დაცარიელდა. ცოტანი-ლა არიან. ისინიც, უეკველია, ჩვენი წასვლის შემდეგ წავლენ.

ვეუბნები: ნულარ უყურებთ-წავიდეთ მეთქი. ზალიკო თანახმაა. დღეს შევავსებთ მეოთხე გულას და უეკველად ამ ერთ კვირაში წავალთ. დაახლოვებით ასეთი გზა გვაქვს არჩეული. ერთი ბიჭი შინიდან ურემს ჩამოიტანს, — დაუდებთ ბარგი-ბარხანას და გავატანთ სახლში. იქ ყველს ოთხად გავ-

ყოფთ: ერთი გულა ზალიკოს შეხედება, ერთი—ფიროს და
 ორიც—მე და შაქროს. დანარჩენ ბარგს ცხენებს აგვიღებთ, მივი-
 შველივით სახლიდან ვისმე და წინ გავატანთ მთაში, სადაც
 უნდა ბინა გააკეთონ. შაქროს ბინასთან ერთად გავგზავნი-
 ქობის გასაკეთებლად, ხოლო ჩვენ, — მე, ფირო და ზალიკო, —
 ძროხას გავრეკავთ.

მზიარულება გვეტყობა ყველას. უკვე ვგრძნობთ მთის
 მშვენიერსა და მაცოცხლებელ ბუნებას. მაგრამ უბედურება
 ის არის: სანამ მოვეწყობით და დავბინავდებით, ბევრი წვა-
 ლება დაგვკირდება. დიდი ტყეები უნდა გავიაროთ და ზო-
 გან ძროხა დავგვეკარგება, ზოგან კამეჩი. იმათი ღვენიტ გუ-
 ლი გადაელევა ადამიანს.

გზაში ათასნაირი შემთხვევაა ხოლმე. ერთ დღეს ვერ
 ავალთ მთაში და ამიტომ სადმე უაღაგო ალაგას უნდა გა-
 ვათიოთ.

ძნელია, მაგრამ „ვარდი უეკლოდ არავის მოუკრე-
 ბიაო“, — მეტყვის ხოლმე ჩემი ძმა.

არც დიდი ბიჭობა უნდა მზა-მზარეულზე დაჯდომასაო, —
 დაუმატებს ხოლმე ფიროც.

მე ვისმენ მათ სიტყვებს და ვემზადები შრომითა და
 წვალებით ცხოვრებისათვის.

წერილი მეთხუთმეტე

ქალაქელი მეგობრების გახსენება

— იოსებ, მოდი და ერთი კარგი საქმე ჩაიღინე, — მით-
 ხრა ფირომ.

— რა საქმე? — ვკითხე.

— აი, შენ რომ მეგობრები გყოლია ქალაქში, რომელ-
 თა დაშორებასაც ისე დარდობდი, მისწერე ერთხელ გვეწვი-
 ნენ; ღმერთმანი, ისეთ დროს გავატარებინებთ, ისეთ პატივსა

ვცემთ, რო ნიავსაც არ მივაკარებთ. უფრო ბევრი ნასწავლი ხალხი გვეყოლება.

— ისინი აქ არ მოვლენ, — უთხარი მე.

— რატომ?

— არ გვიკადრებენ!

— ვითომ რატომ? შენ რითა გჯობიან, რომ იმათ არ გვიკადრონ? შენზე მეტი იციან?

— იციან მაშ! — მიუგე მე.

ფიროს ეწყინა, რომ იმათ მეტი სკოდნიათ ჩემზე და მითხრა: — რასაც გკითხავთ, ყველას კი აგვიხსნი ხოლმე, და უკეთესად ცოდნა როგორიღა უნდა იყოსო!

— იმათ ჩემზე მეტი იციან, ფირო, ჩემზე მეტი! ისინი უმაღლეს სასწავლებელშიც წავიდნენ, და მე საშუალოც არ გამითავებია.

— რატომ არ გაათავე?

— ვერ შევეძელ, მუხლი არ გამყვა იმათთან, — ვერ გაუწიე ულელი, და დამითხოვეს.

— განა ისინი შენზე კვიანები იყვნენ?

— აღბაღ.

ფიროს ეწყინა. სახის გამომეტყველება უმტკიცებდა, რომ ის სიამაყე, რომელიც ჩემითა ჰქონდა, ეკარგებოდა. დიდი ხნის დაღონებისა და დაფიქრების შემდეგ წამოიძახა: — ისინი შენ სრულებითაც არა გჯობიან! ჩვენთვის შენ მილიონებად ღირხარ; ისინი კი იმ ჩალადაც არა ღირან, ამ ზაფხულს ჩვენ გომებზე რომ დაღებება უმნიშვნელოდ.

— ეგ კი შეიძლება, რომ კერძოთ თქვენთვის შე მეტად ვლირდე, მაგრამ ისინი ჩემი ისეთი კარგი მეგობრები იყვნენ, ისეთი კარგი, რომ ახლაც გული მერჩის მათთვის. ჩემი საიდუმლოება მხოლოდ იმათ იცოდნენ. ჩვენ ერთმანეთზე დიდ იმედებსაც ვამყარებდით: ვოცნებობდით მომავალზე, რომ სამშობლოსთვის ვიზრუნებდით, რომ ჩვენ ქვეყანას ნაყოფს მოუტანდით; მაგრამ დავშორდით ერთმანეთს: ცხოვრებამ მიმოგვფანტა. მე მწყემსი ვარ, ისინი ნაფიცი ვეჭილები და დიდი

ექიმები გამოვლენ... რაღას გვიკადრებენ, ან სად გეკლებათ აქ მოსვლისათვის. ერთ დღესაც ვერ გასძლებენ ჩვენთან.

— ჰო, და აქი გეუბნები, სრულიადაც არ არის მართალი, რომ ამბობ— ისინი მჯობიანო. შენ ბევრად სჯობიხარ იმათ,— გამასამართლა ფირომ.

— ხომ გავიგია ჩემო ოსიბეგო,— მითხრა შაქრომ:

„ჩემი ურგები მაწონი ძალსა, ქოთანი ქვესაო.“ ისინი ჩვენი ურგები არიან და ფასიც არა აქვთ ჩვენთვის.

— ეგ მართალია, მაგრამ ჩემზე ნასწავლები მაინც არიან.

— მაინც მოდი— შეეცადე,— მითხრა შაქრომ: იქნება მოვიდნენ. ბარემა ვნახოთ, შენზე ნასწავლი ადამიანები როგორები არიან; მათთანაც კავშირი დაევიკიროთ; იქნება როგორმე ისინიც მოვაქციოთ და ჩვენად გავხადოთ.

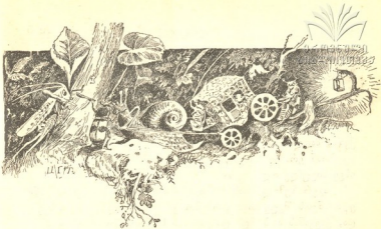
— ვნახოთ,— მიუგე მე. მაგრამ კარგად იცი, ჩემო ძმეო მიხაკო, თუ რამდენად შესაძლებელია მათი სურვილის ასრულება. შენ და შენს ამხანაგებს ახლა კარგი ჯამაგირები გექნებათ, თბილ კაბინეტებში იქნებით გამოწყობილი, ფეხით არც კი იკადრებთ თეატრში წასვლას, თუ არა ავტომობილით, მიუხედავად იმისა, რომ თქვენი სახლიდან თხუთმეტი ნაბიჯის მანძილზეა იგი. მოდი და ამისთანა ხალხი მწყემსებთან მიიპატიჟე. სასაცილოა მწყემსების გულუბრყვილო წადილი, მაგრამ არ მინდა აუხსნა მათ ყველაფერი, რადგანაც ყველა ნასწავლის იმედს დაჰკარგავენ. თავის დროზე აუხსნი ყველაფერს, და იქნება ისეთი დროც დადგეს, მე და ეს მწყემსები გავეთანასწორდეთ ცოდნით ერთმანეთთან, თავისუფლად ვლაპარაკობდეთ.

მაგრად ვიკეთებ ბუდეს, რომელშიაც უნდა ვიყო სიკვდილამდე.

ი. მჭედლიშვილი.

(შემდეგი იქნება)

გ ვ ე ლ ი

თისკენ გაქცეულ შავ ღრუბლებში
 ცეცხლის ზოლივით ეღვა უკა-
 ნასკნელად კიდევ გაიკლაკნა, დი-
 დი ხევ-ხუვი ერთი წუთით გაანათა
 და საშინელ გრგვინვასთან ერთად
 საღდაც გაჰქრა და გადაიკარგა.

შხაპუნა წვიმით პირ-მობანილ არე-მარეს მზემ სიცილით
 ჩამოხედა და ნამტირალევი მთა-ველი უფრო გაამშვენიერა.

მთაზე წვიმის ნაკადულები ვერცხლის მზგავსად ალაპ-
 ლაპდნენ; ყვავილები უფრო ძლიერ აფერადდნენ და ცელქ
 ნიავს მშვენიერი სუნი ბარში ძღვნად გამოატანეს.

მორთული და მოკაზმული ტყე ახლა კი ძვირფას სამ-
 კაულს ველარ იმაგრებდა; ფოთლიდან ფოთოლს თითო ცვა-
 რი მარგალიტად ზედ ეკიდებოდა, დაბლა დაცურებული,

ბეკერიალ-ბზინვით სხვა მარგალიტს უერთდებოდა და მძიმდებოდა და ძირს ცვიოდა.

მათი ღენა გრგვინვა-ქუბილის შემდეგ მიწყნარებულ ტყეში მუსიკასავით ასე ისმოდა: კაპ, კუპ, კაპ, კუპ...

ზოგჯერ კი საღმე კლდის ნაპრაღს პაწია კენჭები და ქვიშა მალლიდან უცებ მოსხლტებოდა და წვეთების წკაპა-წკუპთან ერთად საიდგანღაც იღუმალეებით დაიშრიალებდა და ისევე მიყუჩდებოდა.

აგერ ზემოდ მთას ოხშივარი ავარდა და ცა და ქვეყანა ერთმანეთს შეუერთა. გარშემო კი მზე უხვად ნათელსა ჰფენდა, ქვეყანას ათბობდა და ყველას სიამით ამოძრავებდა

ყველაზედ უწინ კურდღელმა თავშესაფარი დასტოვა, ჩირგვიდან გამალებული გამოვარდა, ბეცი თვალებით გაღვრეკილ ყანას გაღმობედა და კუნტრუშით დაბლა დაეშვა.

მთის ძირასაც რაღაცამ დაიშრიალა, ნაზი შროშანა და ლუსუმა წელში მძიმედ მოხარა, მწვანე მოღს ზოლივით გადაუარა, და აგერ გველიც გამოჩნდა. მან ბალახებიდან ჯერ მხოლოდ თავი გამოჰყო, მტერი ხომ არსად მელისო, შემდეგ ზემოდ აიყაყვა, მოცეკვავესავით ნახევარ-ტანი რამდენჯერმე ჰაერში შემოატრიალა და შემდეგ თავისუფლად გატურდა...

მიღის-მისრიალებს და ისე სწრაფად მიიკლაკნება, რომ ქვებსა და ქვებ შუა მისი კუდი მხოლოდ ერთ წამს გამოჩნდება და ისევე მალე ჰქრება. ბალახებზე კი სველი და ლიპი სხეულით უფრო თავისუფლად მისცურავს.

აგერ მისი ამორჩეული ადგილიც...

წოწლოკინა სიბი ქვა მზისაგან კიდევ გამთბარა. გველი მიტურდა... ჯერ ქვას გარშემო ისე შემოუარა, თითქოს რაღაცა დაათვალიერაო; შემდეგ კუდი ქვის შუა წელს მიაბჯინა და, როგორც ფირფიტას ახალ ნახარში აბრეშუმის ძაფი, ისე მქიდროდ შემოეხვია და სიამოვნებით გაინაბა.

ქვემოდ თბილმა ქვამ და ზემოდან კი მზის სხივებმა გველს, სიამესთან ერთად, თითქოს შხამი აუღულაო, თავით-ბოლომდინ რაღაც ჟრუანტელმა დაურბინა და ის ძალა აგრძნობინა, რომ იმ წამს ერთი წვეთი მისი შხამის ყველას სიკვდილს მიანიჭებდა, ყველას გულისთქმას, ყველას გრძნობას და ძლიერებას არარად შეჰქმნიდა და გააქარწყლებდა.

ამას გრძნობდა ნებივრობის და ნეტარების ჟამს გველი და იმ ძალას ბუნების შემოქმედებით ძალას უნებურად უპირდაპირებდა, და თან უფრო გესლ-მორეული გარემო მშვენიერების ხილვით-ერთსა და იმავეს ფიქრობდა: „თუ შენ ჰქმნი და ასულდგმულებ, მე ვსპობ, და აი ეს ძალა—ჩემი სული და არსებაა“-ო.

მართლაც და გველსა და დანარჩენ ცხოველთა შორის განსხვავება უფრო იმაში იხატებოდა, რომ იმ დროს, როცა ყველა ნეტარების ჟამს არსებით ტკებოდა და მთელი ქვეყნისთვის კეთილს ნატრობდა, გველს შხამი უფრო ემატებოდა და გულიც გესლით ევსებოდა.

მზე-კი იმ წამს ქვეყანას ერთნაირად უაღერსებდა... მინდვრად ყანა წყნარად მიდი-მოდდიოდა და იღუმალი შრიალი ვილასაც დიდებას უძღვნიდა.

ყვავილები მიწას გულ-მკერდს უმშვევებდნენ და მოზუზუნე ფუტკართ სიტკბოებას სიხარულით სთავაზობდნენ. ირგვლივ სიცოცხლის ხმა და ფრინველთა ტკბილი ჭიკჭიკი ისმოდა.

აგერ ერთი გულ-ყვითელა ნაზი ფრთასანი ყვავილებს ხის კენწეროდან რა ეშხით ეაღერსება. აჰა! ველარ მოთმინა, გიშრის ნისკარტი ტოტს მეტად კობტად გაუსე-გამოუსევა, გაშალა ფრთები, ტყვიასავით ძირს წამოვიდა, ყვავილთ გროვაში ჩაიმალა და მოჰყვა მღერას.

მღეროდა მთელი არსებით, ყოველი ჰანგით ქვეყნის შემოქმედს დიდებას უძღვნიდა და ყვავილების სილამაზეს

ლექსად თხზავდა. ყვავილები ხან იცინოდნენ, ხან უგდებდნენ. ყვალასთან ერთად სულსა ნაბავდნენ და ყურს უგდებდნენ. შროშანა კი ჩაფიქრებული რუს პირად ნელა ირხეოდა და თავისთვის წყნარად იძაზოდა:

— ნეტავი მაგას: რასაც გულით გრძნობს, მოქარგული
ენით იმასვე ქვეყანას ამცნობსო.

გველმაც მოჰკრა ფრთოსანს თვალი თუ არა, გონება და გული სხვა განზრახვით აღმოძრავდა. ფრინველის მზიბლავმა მღერამ და სილამაზემ პაწია ჩიტუნას ძალაც აგრძნობინა და ბოროტება უარესად გაუცხოვლა.

— ახლავე ენახავ, რა ძალაც შეგწვეს, — გაიფიქრა მან, ქვას უცებ შემოგლეჯილ რკალივით შემოეცალა, მაღალ ბაღებს შორის წყალივით გაძვრა და დაიკარგა.

ცოტა ხნის შემდეგ გველმა ყვავილებს ახლო ბუჩქნარიდან თავი ისევ გამოჰყო და გაშტერებული თვალებით ფრთოსანი თითქოს მიზანში ამოიღო; შემდეგ რამდენიმე წუთით ორ-კაბიანი გრძელი ენა გამოაწვდინა და ჰაერში ისეთ ნაირად მიატრ-მოატრიალა, თითქო ენით სუნს იღებსო. მერე უცებ დაიხლაკნა, ისკუპა და ფრთოსანს თავზე მეხივით ისე დაატყდა და ისე მაგრა შევლანქა, რომ პაწია მგალობელს უკანასკნელ კრიმაქულთან ერთად სულის თქმაც უცებ შეუწყდა...

რამდენიმე წუთის შემდეგ ყველაფერი გათავდა. გველმა ფრინველი მთლიანად გადასანსლა და კლდე-ღრისაკენ დასამალად ისე ზანტად გამოცურდა, თითქოს სიცოცხლე ეზარება და ყველაფერი ქვეყნად მისთვის სულ-ერთიაო. მაგრამ იმავ დროს, როცა იგი თეთრ ყვავილს წელში ხრიდა და მიწაზე მიკრულ ყვავილებზე თავისუფლად მიცურავდა, მის გაშტერებულ თვალებში აი ეს ნათლად იხატებოდა: აი, ესა ვარ, რაც ვიყავ, — მუდამ ბოროტის მთესველი და ასეთი დაუნდობელი ჩემი ბუნება ჟამთა ვითარებიდან ისევე შეუცვლე-

ლია, როგორც შენ, მიწას მიკრულო ყვავილო
 შენ შენი სახე მუდამეამს უცვლელი გრჩება—მეც უცვლელი
 ვარ მუდამ და ყველგანო!

იმ დროს კი ბუნება ისევ თვალთმაქცივით ათასი სახით
 კეკლუცობდა და თვალსა და გულს არ აჯერებდა, რომ მის
 წიაღში გველი მუდამ შხამით იბადებოდა, და ფრთოსანი კი
 მის სადიდებლად სულ სიყვარულზე გალობდა.

ცქივიტი.

ძღვნად შიშ მღვიმელს

(ოცდა ათი წლის ლიტერატურულ მოღვაწეობის გამო.)

ავშვის უმანკო ღიმილი,
 სიწრფელის გამომხატველი,
 თვალთა უღრუბლო ციმციმი,
 სახის ცქრიალი ნათელი,

მისი ტიტინი, ჯღურტული,
 და უდარდელი ფრთხიალი,
 მსუბუქი ფრთებით მუდმივად
 ოცნების ზღვაზე სრიალი,

პატარა გულის ცახცახი,
 სიამით გამოწვეული,
 თანაც კრემლები სპეტაკი,
 ობლობით გადმოფრქვეული,

მინდა რომ ერთად შევკონო,
 და ნაცვლად თაიგულისა,
 მას შენ მოგიძღვნი, მგოსანო,—
 სარკვა შენი გულისა.

ნეტავ, ვიცოდე, როგორ მღერ
 ასე უბრალოდ, ბავშვით,
 ხან მერცხალსავით ჭიკჭიკებ,
 ხანაც ღუნჭულეზ შაშვით,

ხან ვით ყრმას, აკვანს მწოლარეს,
 ტუჩზე გადაგკრავს ღიმილი,
 ხან მწარედ აქვითინდები,
 გტანჯავს ობლობის სახმილი;

ვანოს, დათიკოს, ქეთინოს,
 თამრიკოს, მარიკელასა,
 ერთად შემოკრებ, და ტკბილად
 ესაუბრები ყველასა:

ზოგს აქებ შრომა გარჯისთვის,
 უწონებ ბეჯითობასა,
 და სხვებს აძულეზ ამითი
 უქმობა-ზარმაცობასა;

ღარიბ-ჩაგრულეზს აბრალებ,
 და უმეგობრეზ ობლებსა...
 ნეტავ შენსავით შეეძლოთ
 ყრმების წვრთნა ჩვენსა მშობლებსა!

შეხედე, პაწია ბავშვი
 ვერ ძღება შენის სმენითა,
 და შენთან ერთად დაფრინავს
 ბავშური აღმაფრენითა.

ოჰ!... რო შემეძლოს შენსავით
 ბავშური ტიტინ-ღუნჭული,

არ დამრჩებოდა უცნობი
 ნორჩ ყრმათა გულის კუნჭული,

მაშინ შევძლებდი მემღერა
 ბავშურად, უდარდელადა;
 და იმათ წვრთნაში ცხოვრებას
 დავლევდი უტანჯველადა.

ი. სიხარულიძე.

ტ ა ს ი კ ო

I

ებილო, სახლში ყველაფერ საქმეს მოვრჩი, და ახლა ბეკას წავიყვან ბაღჩაში. ნეტა ერთი დაგანახვა, როგორ იყურება. დამინახავს თუ არა კარებში, მაშინვე ფეხების ბაკუნს და ფრუტუნს მოჰყვება. ელის, როდის მოვიცლი და წავიყვან ბაღახზე.

— წადი, შეილო! მაგრამ ვინძლო არ გაერთო და შენი ავადმყოფი ბებე არ და-

გავიწყდეს. იქნება წყალი მომწყურდეს და, ხომ იცი, სურის მომწოდებელი არავინა მყავს შენს მეტი.

— არა, არა, ბებე! ჩემი დედის სულის განათლებამა და მამის მშვიდობით დაბრუნებამ, ამ წუთას აქ დავიბადები, ოღონდ ჩავიყვან ბეკას, დავაბამ და ბაღახს დაუყრი.

ტასიკო ამ სიტყვების შემდეგ საჩქაროდ გამოვიდა სახლიდან, აუშვა თავისი ბეკა, თოკი ყელზე გადაახვია, და ორმა ერთგულმა მეგობარმა ხტუნვით გასწიეს ბალისაკენ.

— წამოდი, ჩემო ლამაზო, — ელაპარაკებოდა ტასიკო თავის თხას, — გამოგაბამ ქლიავის ძირში, დაგიყრი ბლომად ლიქას, და ახრამუნე, რამდენიც გენებოს. ამას-კი გთხოვ, ჩემო წვერებ-ცანცარავ, ბევრი არ იხტუნო, თოკი არ გაწყვიტო და ბალიდან არსად არ გაიქცე. ხომ გახსოვს, იმ დღეს როგორ შემაშინე და რამდენი მატირე? დაიხსოვს, გენაცვალე, ჩემი სიტყვები... რას მიყურებ?... აბა, შენც მითხარი რამე! შენ სულ ბ...ე...ე... ს...ს გაიძახი... სხვა არაფერი იცი. აბა, ახლა-კი მშვიდობით, სალამომდინ.

ასეთი მუსაიფით ჩაიყვანა ტასიკომ თავისი ბეკა ბაღში, ბალახი დაუყარა და შინისაკენ გამოეშურა.

ტასიკო ცხრა-ათი წლის გოგონა იყო. სამი წლისას მოუკვდა დედა და ბავშვმა დედის სიყვარული ბებზე გადიტანა, რომელიც დაჭურჭურებდა თავის პატარა შვილი-შვილს რძლის სიკვდილის შემდეგ. მამაც ძალიან უყვარდა პატარა ტასიკოს, მაგრამ ამ რამდენიმე კვირის წინად ის მოაშორეს თავის გოგონას და ოშში წაიყვანეს. ტასომ მამის მოშორებაზე ბევრი იტირა. მისმა მოხუცებულმა ბებემ-კი ველარ აიტანა შვილის მოშორება, ოჯახის უვაეკაცოდ დარჩენა, და ლოგინად ჩავარდა.

აი, დღეს ტასიკო გამხდარიყო ოჯახის ბურჯი: ადგებოდა დილით, ქათმებს გამოუშვებდა, საკენკს გადაუყრიდა, კარ-მიდამოს გადაჭვავიდა, დილას წყალს მოიტანდა, სახლს დაჭვავიდა და დაალავებდა. ბეკას მოსწველაგდა, როგორც შეეძლო, ცეცხლს დაანთებდა; რძეს აადულებდა, შემდეგ გრუზა თმას გადივარცხნიდა, და როცა ოჯახს მორჩებოდა, კოხტად გამოწყებილი ტოლებში გამოვიდოდა ცოტა ხნით,

ცალი ყური კი სახლისაკენა ჰქონდა, რომ ბებეს პირველსავე დახმაურებაზე იმასთან გაჩენილიყო.

II

ერთი წელიწადია პატარა ტასიკოს ცხოვრება ძირიანად შეიცვალა. მამა ომში მოუკლეს. საბრალო იმისმა ბებემ ველარ აიტანა შეილის მწუხარება და მალე ისიც გამოეთხოვა წუთისოფელს. ტასო დარჩა სულ-მთლად ობოლი, უპატრონოდ. თუმცა მახლობელი ბიძაშვილები ჰყავდა, მაგრამ ვერვინ იტვირთა ბავშვი შესანახად; თვითონაც გაქირვებით შოულობდნენ დღიურ ლუკმას.

ტასო იქვე ახლო სოფელში მისცეს ხელზე მოსამსახურედ ერთ ხელმოკლე აზნაურის ოჯახში, ათი წლის ვადით. ათი წლის შემდეგ ჯამაგირის მაგიერ ათი თუმნის მზითვი უნდა გაეკეთებინათ გოგოსთვის და გაეთხოვებინათ.

ბავშვი აუტანელ გაქირვებას განიცდიდა მოახლეობაში. ბევრჯელ დაულამებია მთელი დღეები მშვიერი მუცლით. აგერ ერთი წელიწადია თავისი ტკბილი ბებეს აღერსი აღარ გაუგონია. აღარც თავისი საყვარელი ბეკა ჰყავს. ის ბებეს სიკვდილის შემდეგ გაუყიდეს. ახლა ტასოს იშვიათად ნახავდით გაღიმებულს; ტოლებში ყოფნა აღარ ახარებდა და აღარც ეცალა სათამაშოდ. იმას ახლა თავის ნაღველთან ერთად კიდევ სხვა მძიმე ტვირთიც აწვა კისერზე. ოჯახის საქმე მოახვიეს უსუსურ ბავშვს თავზე

ტასოს მხოლოდ ერთი მეგობარი ჰყავდა: ეს იყო პატარა ანიკო; ანიკოს უზიარებდა ხოლმე თავის დარდს, ნაღველს. ყოველ დღე მოიბრუნდა ხოლმე ანიკო და, როგორც შეეძლო, უმსუბუქებდა მძიმე ტვირთს თავის მეგობარს. ანიკოს ბავშურმა სპეტაკმა გულმა ანგარიშ-მიუცემლად გაიზიარა ტასიკოს მწუხარება და აუტანელი მდგომარეობა გაუადვილა

მეგობარს. ტასიკოს ერთი დღე რომ არ ენახა თავისი ძალიან მოსიყვარულე სიციხეზე გაუმწარდებოდა ხოლმე.

ტასოს მუშაობა არ ეზარებოდა. მამლის ყივილზე წამოფრინდებოდა, როგორც თავის სახლში, ისე აქაც, ჯერ სახლის ეზოს დაგვიდა და დაალაგებდა, შემდეგ დილის წყლით კოკებს დაავსებდა, მერე სახლში დატრიალდებოდა. როცა შინაურ საქმეს მორჩებოდა და გრძელ ზაფხულის დღეში სახლში საიმისო საქმე აღარ მოიპოვებოდა, ახლა ქალბატონი ბატებს გაარეკინებდა მინდორში საძოვინელად. ტასიკო მხოლოდ აქ, მინდორში, იგრძნობდა ხოლმე მოსვენებას და სიამოვნებით გარეკავდა ხოლმე ბატებს.

აი, დღესაც ასე მოხდა: სახლში საქმეს მორჩა და ქალბატონმა ბატის ქუქულები გაარეკინა მინდორში. მშვენიერი ზაფხულის დღე იყო. ყვავილების ათასნაირი დამათრობელი სუნი ტრიალდებდა ჰაერში. გრილი ნიაგი მოჰქროდა და ზაფხულის სიციხეს ძალას ართმევდა. ბატის ქუქულები მინდორს მოედევნენ ყიყინით და ფრთების ტკრციალით. მათი მწყემსი ერთ ბუჩქის ძირას გრილოში მიჯდა და გვერთ გრძელი თხილის წნელი მოიღო, თან ცას შეჰყურებდა, რომ მოულოდნელი მტერი უეცრად არ გასჩენოდა მის სამწყსოს.

ტასიკო პირველ წუთებში ბუნების სიკეკლოცეს შეჰხაროდა, მაგრამ მალე მოიწყინა და ფიქრებს მიეცა. მოაგონდა თავისი წარსული, საყვარელი ბებე, დაკარგული მამა, თავისი ბეკა და ბავშვს გული ამოუჯდა. ქვითინებს საწყალი გოგონა, შესტირის მწვანით შემოსილ მინდვრებს, დაბურულ ქალებს, მათ უზიარებს თავის მწუხარებას, მაგრამ გარინდებული ბუნება მას ხმას არა სცემს, ნუგეშს ვერ აძლევს. ბავშვი დაოსდა ტირილით, დაიქანცა და ღონე მიხდილს იტვეჯავის ძირს მიეძინა.

მძინარე ბავშვს ნამტირალევი სახე გაუბრწყინდა და ტუჩებზე ღიმილი დაეკრთო, ტასომ სიზმარში თავისი ბებე და

საყვარელი მამა ნახა. აი, ბებე ბეკასა სწველავს სახლის დერეფანში; მამაც იქვე ახლო ზის კუნძზე და თავის ტასიკოს შეჭხარის. ტასიკო მამის მოტანილ საკაბეს სინჯავს, წითელ ფლოსტებს ისინჯავს ფეხებზე.

— ტასიკო, შვილო, მოდი, ბებე გენაცვალოს: ბეკა ბაღაში წაიყვანე.

ტასიკოს ბეკა მიჰყავს ბაღში; ახალი ფლოსტები აცვია, ფეხებზე უჭერს და სიარულს უშლის, მაგრამ არა უშავს რა: ჩქარა მოადგება.

ტასიკო მზიარულად არის, — სრული ბედნიერია. აი, დააბა ბეკა დიდი ქლიავის ძირში. ახლა ძველებური ცელქობის ეინმა წამოუარა და ბეკას წოვნა მოუნდომა. მაგრამ ბეკამ იუკადრისა ტასიკოს ასეთი ხუმრობა: შეტოკდა, გადახტა იქით, თოკი გაწყვიტა და ტასიკოს სარჩოლად შემოუტრიალდა; ტასიკო შეშინდა, ადგილიდან განძრევა ველარ მოახერხა. აი, ბეკა მოუახლოვდა, გვერდებში დაეჯახა; ბავში გადაგორდა და საშინელი ტკივილი იგრძნო, დაიგმინა და თვალები ღია დარჩა.

ტასიკო კანკალმა აიტანა, როცა დაინახა თავისი ქალბატონი გრძელი საბრით ხელში.

— აი, შე მკვდარო, შე მიიმახო, შე სასიკვდილევ — შენა! ვითომც ქუქულებს უყარაულებს, და ძილით კი იბერება! ბატების წიოკობა მე სახლში შემომესმა, და შენ კი აქ მკვდარივითა გდიხარ. ამ სიტყვებით ერთი კიდევ გადააწნა საბრე. ტასიკო სიმწარისაგან დაიკლაკნა, შემდეგ წამოფრინდა და ქალებისაკენ დაეშვა გულ-საკლავი კივილით.

გაბოროტებული ქალბატონი სახლში დაბრუნდა და მთელი დღე სულ ტასიკოს წყველა-კრულვაში გაატარა.

III

სალამოს დასავლეთის ცის კიდურზე თეთრი ღრუბლები მზის წითელ სხივებში გაეხვივნენ. სოფელი კარში გამოიფინა: ყველგან მოძრაობა, სიცოცხლეა. ყველა მხრიდან ბავშვების მხიარული ყიჟინა და ქრიაშული ისმის.

— ქალბატონო, ტასიკო წყაროზე არ წამოვა? — შემოსძახა ეზოდან პატარა ანიკომ ელისაბედს, რომელიც სახლის აივანზე ტრიალებდა და ბობოქრობდა.

— უი, წყარო იმასა და დიდი ლოდი! — გადასძახა ელისაბედმა და დიდად ესიამოვნა, რომ საშუალება მიეცა ხმა-მალლა გამოეთქვა ერთი კიდევ თავისი გულის წყრომა. ქა, დღეს ერთი ბატის ქუჭული შემიკმია ქორსა იმ სასიკვდილემ!

— აი, დაგწყველოს ღმერთმა, კარგი ქალბატონი შენ არა ხარ! — ჩაილაპარაკა ბავშვმა და გამობრუნდა ეზოს კარებიდან.

— ნეტა სად უნდა იყოს ახლა ტასიკო? ვინ იცის — რა დღე დააღწია ამ შეჩვენებულმა! — ლაპარაკობდა თავისთვის პატარა ანიკო, თავისი მეგობრის მდგომარეობით შეწუხებული. ვინ იცის — შეშინებული სად მიიშალა და შეიძლება ამა-ლამ კარში დარჩეს!

ანიკო ელისაბედის ეზოს კარებს რომ მოსცილდა, გაჩერდა, თავისი პატარა თითი ტუჩებზე მიიღო და დედა-მიწას ჩააკტერდა: თითქო რალაც დაუფარდა მიწაზე და იმას ეძებს თვალებითაო. ოდნავი ჩაფიქრების შემდეგ ბავშვმა ხელი ჩაიქნია, მხარზე ხელადა გაისწორა და წყაროსაკენ გაკურცხლა.

მირბოდა ანიკო და მილაპარაკობდა: უნდა უთუოდ მოვეძებნო ტასიკო, თორემ ამაღამ ქალაში შიშისაგან ვინ იცის რა დაემართოსო: თავის გონებაში ათასნაირ აზრებს ატრიალებდა, ტასიკოს სასუგეშებლად.

ანიკოს ამასობაში წყაროზე ჩასვლა დაუგვიანდა. მარცხენა ტოკამ ჩაირბინა ფერდობი, აავსო ხელადა, დადგა წყაროს პირას და ერთი გულით გაიფიქრა ქალაში შესულიყო ტასიკოს საძებნელად, მაგრამ ბუნების მყუდროებამ უნებური შიში აგრძნობინა ბავშვს და განზრახვაზე ხელი ააღებინა. უჩუმრად წამოიგდო ხელადა მხარზე, დამფრთხალი კურდღელივით აქეთ-იქით იცქირებოდა, მანამ ქალას გამოსცდებოდა. მხოლოდ ფერდობზე დაიმშვიდა გული ტასიკოს პატარა მოჭირისუფლემ.

IV

შუა ზამთარია. ჰყინავს. მწარე ქარი სისინებს. სალდათის ბაზარში კი გაცხარებული ვაჭრობაა. მუხრანიანთ ეზო ხალხით არის გაქვდილი. ერთ ალაგას, ეზოდან ამოსავალ კიბის თავზე ორად მოკაკული, მოხუცებული, კონკებში გახვეული მათხოვარა დედა-კაცი ზის და სიცივისაგან ძაგძაგებს. მხრებზე საბნის ნაგლეჯი ახვევია, მაგრამ იმის გაყინულ ძვლებს ეს სამოსელი ველარ ათბობს. დედა-კაცი გამვლელ-გამომვლელის მიახლოვებაზე დალაპარაკებასა ცდილობს. სიცივისაგან გალურჯებული ტუჩები აღარ ემორჩილებიან სიტყვის მკაფიოდ გამოსათქმელად.

ბაზარში მოსიარულე ხალხი კარგად იცნობს ამ დედა-კაცს. სხვა დროს თითო-ოროლა გულშემატკივარი დიასახლისი შიანჭედის ხოლმე ხან პურს, ხან ბლითებს, ხან გროშებს. დღეს კი მოხუცისათვის თითქო არავისა სცალიან. იმის გვერდით ერთი დაგლეჯილი პარკი გდია ცარიელი. რაც ბაზარი გაიმართა, დედა-კაცით ავის ადგილზე ზის, მაგრამ ერთი გროშიც არავის მიუწოდებია.

საქმე ცუდად დაუტრიალდა დღეს მოხუცს. ყინვამ მთლად გააშეშა: ხელებს ველარა ხმარობს, სიტყვას ველარ ივნებს და უაზროდ რაღასაც ლულლულდებს.

ქვე-ფენილზე გამოჩნდა ორი აბგა-აკიდებული მოწაფე ქალი.

— მ...ი...შე...ე...ლე-ვკ...დ...ე...ბ...ი...ო...— წაიღულულა ამ დროს მოხუცმა დედა-კაცმა, სიტყვის დამთავრება ველარ მოახერხა და მხოლოდ საზარელი გმინვა ამოხდა გულიდან.

მოხუცის გმინვა მწარედ მოხვდა ახლო მიმავალ პატარა მოწაფის გულს, სწრაფად მიირბინა და ჩაელაპარაკა მოხუცს.

— ბებე, რა დაგმართვია: ხელები სულ გაგყინვია!— სთქვა ბავშვმა ხელის შეხებაზე და უფრო ახლო ჩააქკერდა დედაკაცს სახეში. გამოცდილმა ბავშვმა იგრძნო, რაც ემართებოდა მოხუცებულს. შეშინებულმა დაიწივლა.

ბავშვის წივილზე ხალხი მოგროვდა და მომაკვდავი საავადმყოფოში გაგზავნეს ეტლით.

ორი პატარა მოწაფე დასტიროდა თავს უპატრონო მოხუცს.

ეს ორი პატარა მოწაფე იყვნენ— ჩვენი ტასო და ანიკო. ტასოს მკლავზე დალია სული იმისმა საყვარელმა ბებემ დღესაც განგებამ წილად არგუნა ქირისუფლობა გაეწიათ საბრალო მომაკვდავი მოხუცისათვის.

V

ანიკო რომ შინ დაბრუნდა წყაროდან, დედას უამბო ტასიკოს თავგადასავალი. ანიკოს დედა სოფიო მხნე და მოკირნახულე დედა კაცი იყო. სოფიოსაც ომიანობამ გაუწყვიტა ვაყები მაგრამ ამას სოფიოსათვის სიცოცხლის ძალი არ წაურთმევია. იმან მთელი თავისი სიყვარული თავის პატარა ანიკოზე დაამყარა. ოჯახში ღონივრად იყვნენ იმისი ქმარ-შვილი. სოფელში მხნეობას და წარმოებას სოფიოც არ შეუშინდებოდა, მაგრამ ანიკოს მზრუნველობამ გადაავიწყა ქონებაცა და ქონებასთან დაკავშირებული უზრუნველ-ყოფაც. მან გადასწყვიტა თავისი ანიკოსათვის უკველად სწავ-

ლა მიეღებინებია. ამ აზრით ის გადმოსახლდა თფილისში და სოფლად მხოლოდ ზაფხულობითა სცხოვრობდა ხოლმე.

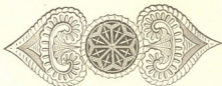
ანიკოს ნაამბობმა სოფიოს გულში ობოლი ბავშვისადმი მშობლიური მზრუნველობა აღძრა. ორთავე დედა-შვილი წავიდნენ და მოძებნეს ტასიკო, რომელიც საღამო ხანს ქალიდან გამოსულიყო და ქალის პირში მობუზული იჯდა.

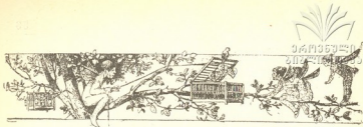
წამოიყვანა სოფიომ ტასიკო თავის სახლში და იმ დღიდან თავის ანიკოსთან ერთად ზრდიდა. ქალბატონმა ბევრი აღიარებითი დაადწია: გოგოს ნუ წამართმევო, მაგრამ ველარა გააწყურა. მტკიცე ხასიათის სოფიოს თავის გადაწყვეტილებაზე ხელი ველარავინ ააღებინა. ზაფხულში სოფელში იყო ორთავე ბავშვით; შემოდგომაზე თბილისში ჩამოვიდა და კეთილი ადამიანების საშუალებით ტასიკოც და ანიკოც სასწავლებელში მიიბარა.

ადრე ქირ-გამოვლილი ბავშვი მზურვალედ დაეწაფა სწავლას და პირველ შეგირდათა სწავლობდა.

სოფიოსაც უხაროდა, რომ ამაგი უფასდებოდა.

ელენე კლიმიაშვილი

ოქროს ფრთები

ახლად გადაფურჩქვნილ ყვავილებს მხიარულად დასტრიალებდნენ პეპელები, ბუზები და ათასი სხვა მწერები; გაშმაგებული ფუტკრები ბზულით მინდვრის კეკლუსთ თავს ევლებოდნენ; ბუზანკალები კი მიძიმედ გადადიოდნენ ერთი ყვავილიდან მეორეზე.

მწერთა ვრცელი და მრავალ-ფეროვანი სამეფო სიცოცხლეს ეწაფებოდა, სდულდა, ლელავდა, ჩქარობდა ესარგებლა ზაფხულის ნათელი დღით. ყვავილები მეტოქეობდნენ. ახლად გამონასკულ კოკრებს ოდნავ გადაეხადათ მწვანე პირბადე და თავისკენ იზიდავდნენ მწერებს. ყველა ეს კეკლუსნი სტუმართმოყვარეობით ეგებებოდნენ მწერებს და უმასპინძლდებოდნენ თავიანთი ტკბილი ნექტარით. ზოგი მწერი ისეთი ლამაზი და კობტა იყო, რომ მოწყვეტილი და ჰაერში მონავარდე ყვავილი გეგონებოდათ. მხიარულნი და უზრუნველნი სავსებით სტკებოდნენ მოკლე სიცოცხლით. მხოლოდ ერთი კალია იყო მოწყენილი. იგი გაუნძრევლად იჯდა ვარდის ბუჩქის შტოზე და შურით უყურებდა მზის შუქზე ათასწორად მოეღვარე პეპელებს.

— რას დაფიქრებულხარ? — ჰკითხა ყვავილთა კეთილმა ფერიამ.

— ბუნებამ დამჯაბნა, — სჩიოდა კალია. — აბა, შეხედე, როგორი ფრთები აქვთ სხვა მწერებს. აბა, შეხედე ბრჭყვიალა მწერებს: ბუზანკალებსაც კი, უბრალო ბუზანკალებს ლამაზი, წითელ-ყვითელი ფრთები აქვთ. ახლა ჩემს უბრალო ფრთებს შეხედე...

— ბუნებამ როდი დამჯაბნა, — მიუგო კეთილმა ფერიამ. — თუ შენ არც ისეთი ლამაზი ხარ, როგორც ზოგიერთი მწერი, სამაგიეროდ დიდი ძალაა შენს გამკვირვალე და მსუბუქ ფრთებში! ვერც ერთი ბუზანკალი, ვერც ერთი მწერი ვერ შესძლებს შენსავით ფრენას. თქვენ, კალიებს, საშინელ სიმაღლეზე შეგიძლიათ აფრენა და დიდი მანძილის გავლა მთელი გუნდებით.

შურიანი კალია ყურს არ უგდებდა ფერიას და დაჟინებით დაუწყო თხოვნა:

— ძლიერო დედოფალო, სასტიკი და შეუბრალებელი ბუნების შეტევაში გამოასწორე: სხვა ფრთები გამომასხი.

— როგორი ფრთები გინდა? — ჰკითხა ფერიამ.

ისეთი ფრთები მომეცი, კეთილო დედოფალო, რომ იმის მზგავსი არც ერთ მწერს არა ჰქონდეს. ჩემი ფრთები იმ ძვირფასი მასალისა უნდა იყოს, რომელსაც მიწიერი მეფენი, ადამიანები — ისე აფასებენ, იმ ლითონისა და თვლებისა, რომლის გულისათვისაც ისინი ერთმანეთს მტრობენ და ბნელ გვირაბებში ჩადიან. მომეცი ბაჯალლო ოქროს ფრთები, უძვირფასეს თვალ-მარგალიტით მოქედილი.

— რა უგუნური სურვილია! — წამოიძახა ფერიამ. — მაგრამ დაე შენი სურვილი ასრულდეს.

ფერიამ გაიქნია გრძნეული ჯოხი და გაფრინდა.

კალიამ რაღაც უსიამოვნება იგრძნო; მაგრამ მალე ეს გრძნობა აღტაცებად შეეცვალა, როდესაც დაინახა ძველი, უბრალო ფრთების მაგიერ ბრჭყვიალა ოქროს ფრთები, მოქედილი თვალ-მარგალიტით.

როდესაც ეს საბრალო მწერი დასტკბა თავისი სიდიდით, მოინდომა თავის გამოჩენა და გააფრენა, რომ ოქროს ფრთებით ამხანაგებში შური აღეძრა.

მაგრამ ვერ დასძრა თავისი ძვირფასი ფრთები და მძიმე ლოდებივით აქეთ-იქით შემოსწოლოდნენ და თითქოს ცდილობდნენ თავიანთი პატრონი მალლა კი არ აეფრინათ, ლაქვარდოვან ცაში. პირიქით — ცდილობდნენ შავ, ბნელ მიწაზე მიეწებათ.

კალიას ჩამოვარდნისა შეეშინდა და საჩქაროდ ჩამოცოცდა ვარდის ყლორტიდან. რამდენად მალლა, ყვავილებზე, კარგი სამყოფი იყო, იმდენად დაბლა, ფესვებს შუა, სიბნელე, ქუქყი და ნესტი სულს უხუთავდა კალიას.

ლამაზ, ცქრიალა პეპელებისა, კალიებისა და ბუზების მაგიერ აქ ფუსფუსებდნენ მატლები, კიები, ობობები; დახტოდნენ ბაყაყები, დასცურავდნენ გველები. თავზარდაცემული კალია აკვირდებოდა სრულიად უცნობ ქვეწარმავალთა სამეფოს და საშინელ ზიზლსა ჰგრძნობდა.

კალია ძლივს მიდიოდა, მიათრევდა თავის მძიმე, ძვირფას ფრთებს და მხოლოდ იმას ჰფიქრობდა, რომ თავი დაეხწია ამ ჯოჯოხეთისათვის. წამ-და-უწუმ გველები და ბაყაყები ეხებებოდნენ წინ: ყოველ წამს კალია სიკვდილს ელოდა, თრთოდა, მაგრამ ქვემძრომნი, შეებებოდნენ თუ არა მის პრიალა, ცივ და მაგარ ფრთებს, მაშინათვე გზას უთმობდნენ გამოუთქმელი ზიზლით.

დაქანცული კალია ხშირად შეჩერდებოდა ხოლმე დასასვენებლად და სიძულვილით უყურებდა თავის საუცხოო ფრთებსა, რომელნიც ბორკილებად გადაექცა.

„ნეტავ გამაგებინა, რად უყვარს ადამიანს ეს ცივი და მძიმე ოქრო? ეს მაგარი, ბრჭყვიალა და უსიკოცხლო თვლები?“ — ფიქრობდა კალია. ამ ოქროს ნუ თუ არასოდეს არ დაუბნეჩავებია ადამიანი, არ ჩამოუქვეითებია, არ ჩაუკლავს რაიმე სინათლე. ნუ თუ არასოდეს არა ნანობენ, რომ ოქროს გულისათვის ერთმანეთს სჩაგრავენ; რომ იმის შეძენისთვის სიკოცხლესა სწირავენ? ნუ თუ არცერთი მათგანი ჯერ არ მოსულა გონს, არა ნანობენ ყოველივეს, როგორც — მე.

დასწეულელებული, ცოცხალ-მკვდარი კალია როგორც იყო გამოცოცდა და მშალ მცენარეთა სამეფოდან. გაშლილ ადგილას თავი უკეთ იგრძნო. ჰაერი სუფთა იყო. იგი ხედავდა მზეს, ლაქვარდოვან ცას და მზიარულად მოცქრიალე მწერებსა. ოჰ, როგორა შურდა კალიას მათი ყოფა!

აქ დიდხანს არ დასცალდა მოსვენება. ფრინველები, რომელთაც სხვა მწერები თავიანთი მსუბუქი ფრთების წყალობით ადვილად ემალეობოდნენ, ამას სულ ადვილად დაეპატრონებოდნენ. კალიამ ისევ მცენარეებს მიაშურა. შიმშილი უფრო და უფრო აწუხებდა; ტანი საშინელ და მძიმე ფრთებისაგან სტკიოდა, ეწოდა. კალია კვდებოდა.

ყვავილთა კეთილმა ფერიამ დაინახა მომაკვდავი კალია და ჰკითხა:

— რა დაგმართვია? რამ დაგაღონა?

— ოჰ, ძლიერო დედოფალო, — ტირილით მიუგო კალიამ: — შაბათე, შემინდე ჩემი უგუნურება, უკმაყოფილება ჩემის ბედისა. გემუდარები, კეთილო ფერიავ, წამართვი ეს დაწყველილი მშვენიერი ფრთები, და მათ მაგიერ გინდ ულაშაზო და უშნო მომეცი, ოღონდ კი ისევ შევძლო ფრენა.

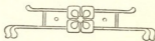
— კეთილი, — მიუგო ფერიამ, — გადაგარჩენ. შენი სიამაყე საკმარისადაა დასჯილი.

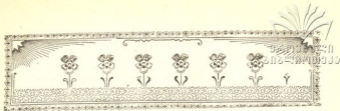
მან გაიქნია თავისი გრძნეული ჯოხი და გაფრინდა.

კალიამ შეება იგრძნო და მთლად ათრთოლდა სიხარულისაგან, როდესაც უწინდებურად მსუბუქი, გამკვირვალე ფრთები დაინახა.

ერთი კი შეარხია ფრთები, აფრინდა მალლა-მალლა და ქება-დიდება შეასხა ბუნებას, რომელმაც ასეთი მსუბუქი ფრთები მისცა.

თამარ კარბელაშვილი.

ღრუბლები და ტალღები

ედილო, იმ ხალხმა, იქ მალლა ღრუბლებში რომ ცხოვრობს, დამიძახა:

— ჩვენ აქ სულ ვეთამაშობთ. გავიღვიძებთ თუ არა, დილიდან სალამომდის, მზის ჩასვლამდის, ვეთამაშობთ. ვეთამაშებით ოქროს განთიადს, ვეთამაშებით ვერცხლის მთვარეს.

მე ვკითხე:

— რა გზით შემიძლია ამოვიდე თქვენთან?

მიპასუხეს:

— მიდი დედამიწის კიდებზე, ასწიე ხელები მალლა ცისაკენ და ღრუბლები ამოგიყვანენ ჩვენთან.

— დედილო მელოდება სახლში, — უპასუხე მე, — როგორ მივატოვო და წამოვიდე თქვენთან? იმათ გაიღიმეს და გაფრინდნენ შორს. მაგრამ მე ამაზე უკეთესი თამაშობა ვიცი, დედილო. მე ვიქნები პაწია ღრუბელი, შენ კი — მთვარე, მე დაგაფარებ ორსავე ხელს, ჩვენი სახლის ქერი-კი ლურჯი ცა იქნება.

იმ ხალხმა, ტალღებში რომ დასცურავს, დამიძახა:

— ჩვენ დილიდან დაღამებამდის ვმღერით, მივსცურავთ, მივისწრაფვით შორს, შორს, სად და როგორ-თვითონაც არ ვიცი.

მე ვკითხე:

— რა გზით შეიძლება, რომ მეც შემოგიერთდე?

— მიდი წყლის ნაპირას, თვალები მაგრად დახუკე და ტალღები წამოგიღებენ ჩვენთან.

მე უთხარი:

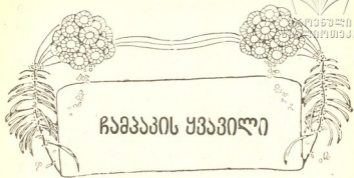
— დედილოს სურს რომ მე საღამოობით ყოველთვის შინ ვიყო, და როგორ დავტოვო?

იმთავც გაიღიმეს და ხტუნვა-ცეკვით გასწიეს ქვევით.

— მაგრამ მე ბევრად ამაზე უკეთესი თამაშობაც ვიცი, დედილო. მე ვიქნები ტალღები, და შენ—უცხო, უცნობი ნაპირები, მე გავქანდები, ვიგორებ, ვიგორებ შორს, შორს, სანამ არ დავიფრქვევი სიცილად შენ კალთაში.

და არავის მთელ ქვეყანაზე არ ეცოდინება, სად ვართ ამ დროს მე და შენ.

ჩამჰაკის ყვავილი

ომ წარმოვიდგინოთ, ხუმრობით-რასაკვირველია, ვითომც მე გადავიქეცი ჩამჰაკის ყვავილად, გავიფურჩქნე მალლა, აი, იმ დიდი ხის ტოტზე, ვქანაობ ნიავისა და სიცილისაგან და

ვცეკვავ ნორჩ ახალ-გაშლილ ფოთლებზე—ნეტავი თუ მიცნობ შენ, ჩემო დედილო?

შენ იტყვდი:

— ჩემო პატარა შეილიკო, სადა ხარ?

— მე ჩუმად ვიციანბდი გულში და ხმას არ ამოვიღებდი. ჩუმად, ჩუმად გავშლიდი ჩემ პაწია ფოთლებს და დაგიწყებდი ცქერას, როგორ მუშაობ.

როდესაც ბანაობის შემდეგ ჯერ კიდევ სველ თმა-გაშლილი გაივლიდი ჩამჰაკების ჩრდილ ქვეშ პაწია ეზოში, სადაც სალოცავად დადიხარ, იგრძნობდი ყვავილის სუნს, მაგრამ კი არ გეცოდინებოდა, რომ ეს მე ვარ.

შუადღის შემდეგ-კი, როცა ფანჯარასთან დაჯდებოდი რამიანის საკითხავად, და ხის ჩრდილი მოგეფინებოდა თმებსა

და მუხლებზე, მეც ჩემ პაწია ჩრდილს ჩამოვტყორცნი და მუხვნი წიგნზე, სწორედ იმ ადგილას, სადაც კითხულობ. პინკლიმსაჲს

მივხდებოდი თუ არა მაშინ, დედილო, რომ ეს ჩრდილი—
შენი შვილიკოს პაწია ჩრდილია?

სალამოს, როდესაც შენ ლამპართ ხელში წახვიდოდი
ბოსელში ძროხებთან, მოაღწევედი თუ არა ხესთან, მე უცებ
ჩამოვარდებოდი ძირს, მიწაზე, ისევ შენ ბიჭიკოდ გადავი-
ქცეოდი და გთხოვედი—ზღაპარი მიაშვებ მეთქი.

—სად იყავი შენ, სადაგელო ბიჭო?

—არ გეტყვი, სად ვიყავი, დედილო.

—აი რას იტყოდი შენ, და რას ვიტყოდი მაშინ მე.

ნინო ნაკაშიძე.

პრძოლა ადამიანისა ზუნებასთან*)

როგორ აღიან ადამიანები მთებზე.

(წერადა შეთერთმეტე).

ინა წერილში ვსთქვით, რომ მთები დიდ დაბრკოლებას წარმოადგენენ ადამიანების და საზოგადოდ ხალხთა ერთმანეთთან მისვლა-მოსვლაში. ამ დაბრკოლების თავიდან ასაცილებლად ადამიანმა გამოიგონა ახალი საშუალება: მთელი ათი და ოცი ვერსით მთების გახვრეტა, გვირაბების გათხრა-გაყვანა. გვირაბების გაყვანაში ადამიანს ამოქმედებდა მარტო ის აზრი, რომ მათი შემწეობით რაც შეიძლება მეტად შეემცირებინა მგზავრობის დრო და მანძილი და მით მეტი სარგებლობაც ენახა.

სულ სხვა საქმეა მთების თვალ-უწვდენელ მწვერვალებზე ასვლა; ამ ასვლისაგან ადამიანი არ მოელის არაფითარ სარგებლობას, რადგანაც მთების მწვერვალებზე არ მოიპოვება არაფითარი ძვირფასი მცენარე, ან ოქრო-ვერცხლი. ადამიანს აქ სულ სხვა აზრი ამოქმედებს: ეს არის ცოდნა და სურვილი ნახოს და შეიტყოს—რა არის იქ, იმ სქელ-ღრუბლებს იქით, ცის სამეფოში..

მართლაც, ვის არ აუთრთოდებდა გული, როცა მაღალ მთაზე ავა და არწივისებურად თვალს მოავლებს იქიდან მის ფეხთ ქვეშ, როგორც ხელის გულზე, გადაშლილ, მთელი სამასი და ოთხასი ვერსის მანძილზე, მთებს, მდინარეებს, ჩან-

*) შეცდომის გახწორება. იხ. „ნაკადული“, № 4, ქვევ. მე-5 სტრიქონი: სწერია „12 ვერსი“, უნდა იყოს: 1 1/2 ვერსი.

ჩქერებს, წყაროებს, ტბებს, ღელეებს, მინდორ-ველებს და ბაღ-ვენახებს, სოფლებს და ქალაქებს!.. მართლაც ღირს იმად, რომ ადამიანს ეზრუნა მთის მაღალ მწვერვალებზე ასვლის გაადვილებისათვის!

და აკი იზრუნა კიდევ. პირველად, სანამ ადამიანი გამოიგონებდა რასმე მთების მწვერვალებზე ადვილად ასვლისათვის, ბევრი კარგი თავისი შვილის სიცოცხლე შესწირა თავისი ცნობის-მოყვარეობის დაკმაყოფილებას, ბევრი კარგი მეცნიერის ძვლებით გააპოხიერა უღრანი მთების თვალ-ჩაუწყდენი უფსკრულები და ღელეები, რომ ენახა და შეესწავლა მთების საუკუნო ყინულები და კლდეები, და ბოლოს მიაღწია აქაც თავის მიზანს. გამოიგონა ისეთი რკინის გზები, რომლებითაც დღეს ადამიანს აღარ უჭირს უმაღლეს მთებზე ასვლა და იქიდან მთელი არე-მარგს ადვილად მოთვალისწინებულ-მიმოხილვა; სულ ადვილად და უშიშრად აღის ისეთ პიტალო და აყუდებულ მთებზედაც-კი, სადაც წინად ერთი ვაი-ვაგლახით და ხშირად თვით სიცოცხლის შეწირვითა, სადმე უღრან ხევებში გადაჩეხვით, რამდენსამე დღეს უნდებოდა ასვლას...

თქვენ, ეკვი არ არის, წაკითხული გექნებათ რამდენიმე ამბავი გამბედავ მოგზაურების შესახებ, რომლებმაც თავი გაითქვეს მთების უმაღლეს მწვერვალებზე ასვლით, მაგრამ მე მაინც მოგიხრობთ აქ ერთ ასეთ ამბავს ჩვენ ბუმბერაზ მყინვარზე (ყაზბეგის მთაზე) ასვლისას, რომ უფრო კარგად გაიგოთ, თუ როგორი ტანჯვით და წვალებით აღიოდნენ ადამიანები მთის მწვერვალებზე წინად და როგორ ადვილად აღიან ახლა.

გავიხსენოთ ჯერ რამდენიმე სიტყვით მყინვარის აღწერა ჩვენი მგოსნის, ილია ჭავჭავაძის, მშვენიერი პოემიდან—„განდეგილიდან“.

„სადაც დიდებულს მთასა მყინვარსა
ორბნი, არწიენი ვერ შეჰხებიან,

სად წვიმა—თოვლნი, უნულად ქმნილნი
 მზისგან აროდეს არა ჰდნებიან,
 სად უდაბურსა მის მყუდროებას
 კაცთ ჟრიაშული ვერ შეჰსწედენია,
 სად მეუფება ჭეჭა-ქუხილსა,
 უნულს და ქართა მხოლოდ ჰშთენია,—
 უწინდელ დროში ღეთისა მოსავთა
 გამოუქვებავთ მუნ მონასტერი“...

ასე ასურათებს მგოსანი მყინვარს. დიად, საუკუნო სი-
 ცივისა და უნულის, შავი სიკვდილისა და დაღუპვის სა-
 ვანება თხემნი მყინვარისა, მაგრამ ცნობისა და ცოდნის მო-
 ყვარეობით აღსავსე ადამიანმა როდი იცის დაბრკოლება და
 საზღვარი! ეს არის მიზეზი, რომ მრისხანე მყინვარიც ვერ წინა-
 აღუდგა ადამიანის გაბედულობას: მან ფეხი შედგა მის თხემ-
 ზედაც და მელიდურად ამართა ალაში გამარჯვებისა...

აი, ასეთი გამარჯვების ამბავი გვსურს მოგითხრათ დღეს
 „ნაკადულის“ მკითხველებს. მაგრამ, ვიდრე მყინვარზე ასე-
 ლის ამბავს მოგითხრობდეთ, საჭიროდ მიმაჩნია ორიოდ
 სიტყვით მაინც გაგაცნოთ ვითარება და ადგილ-მდებარეობა
 ამ მთისა.

თავდაპირველად მყინვარი სანძარი (ვულკანი) ყოფი-
 ლა, ესე იგი ცეცხლის მფრქვეველი მთა; მაშინ იგი გრგვი-
 ნავდა, ირყეოდა და სიკვდილსა და ზარს ჰფენდა გარშემო.
 მყინვარი მაშინ დღევანდელი თვალ-აუწევდენი მთა როდი იყო:
 თავდაპირველად იგი ჩვეულებრივი სიმაღლისა იყო, მაგრამ
 ცეცხლმა და გამზვალმა დედამიწამ ის თანდათან ისე მაღლა
 ასწიეს, რომ სხვა მთები მასთან შედარებით უმცროს ძმებად
 დარჩნენ. მაგრამ ამ ქვეყნად ზომ ყველაფერს დასასრული
 აქვს, და ჩვენ მყინვარ სანძარსაც დასასრული დაუდგა: დროს
 მიმავლობაში ცეცხლი განელდა და მყინვარი გაყინულ მთად
 შერჩა ცის მიუწდომელ სივრცეს!..

მუნვარი (ყაზბეგის შთა).

მყინვარის სანძარის გული უწინდელ დროში.

მყინვარი ანუ ყაზბეგი ამართულია კავკასიის ქედის თითქმის შუა წელზე, დუშეთისა და კავკავის მარჯების საზღვარზე, სადაც მის ახლო (11 ვერსზე) გაივლის საქართველოს სამხედრო გზა და გამართულია სადგური ყაზბეგი, და საიდანაც მშვენიერად მოსჩანს იგი, თუ, რასაკვირველია, კარგი დარია.

სიმაღლე მყინვარისა უდრის 16,546 წყრთას (4 $\frac{3}{4}$ ვერსს). თუმცა მყინვარი სიმაღლით ხუთ მთაზე ნაკლებია კავკასიონის მთებში (იალბუზი, დიხ-ტაუ, კაშტან-ტაუ, შხარი და ჯანლის—მთა), იალბუზის შემდეგ იგი მაინც ყველაზე ცნობილი მთაა კავკასიაში. ქართველები მას **მყინვარს** (ყინულოვანს) უწოდებენ, ოსები—ურუს ხოხს (თეთრ მთას), ხოლო „ყაზბეგი“ დაარქვეს მას რუსებმა მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში, სოფელ სტეფან-წმინდაში მცხოვრებ საქართველოს მეფეებისაგან აქ დანიშნულ მოურავების, ყაზბეგების, გვარის გამო.

ცის სიერცეში ყაზბეგის მთა იყოფა ორ წვერად: მთა და მთა. მთა და მთა წვერებად, ანუ თავებად. აღმოსავლეთის თავი თითქმის ასი საცენით უფრო მაღალია და უფრო ცი-
ცაბოც დასავლეთისაზე.

10,807 წყრთის სიმაღლიდან ყაზბეგი დაფარულია საუ-
კუნო თოვლით, რომელიც ჰკვებას მის რვა მყინვარს. ამ
მყინვარებს შორის აღსანიშნია უფრო: ანაბოტის მყინვარი,
სიგრძით $5\frac{1}{2}$ ვერსი, ორ-წვერა — $7\frac{1}{2}$ ვერსი (აღმოსავლეთის
ფერდობზე) და დედოკრაციის მყინვარი — 6 ვერსი (ჩრდილო
ფერდობზე), საიდანაც ბევრჯელ ჩამოწოლილა საშინელი
ზვაფი თოვლისა საქართველოს სამხედრო გზაზე...

როგორც ჩვენი მგოსნის სიტყვებიდანაც სჩანს, ყაზბეგ-
ზედ ოდესმე მონასტერიც ყოფილა; მაშასადამე აქ ბერებს
უცხოვრიათ, მაგრამ მთის თავზე ასვლა კი ცრუმორწმუნე
ხალხს დღესაც შეუძლებელ საქმედ მიაჩნია, თუმცა უკვე ბევ-
რი მოგზაური ასულა ამ მთაზე.

ყაზბეგზე ასვლა პირველად სცადეს მეცნიერებმა აბრო-
ტმა და ენგელგარტმა 1811 წელს, მაგრამ აედრის გამო მარ-
ტო 13,863 წყრთამდის მიაღწიეს; 1829 წელს — მეიერი ავი-
და 14,840 წყრთამდის. 1868 წელს, 13 ივლისს, პირველად
მიაღწიეს მის წვერს ლონდონის ალპების კლუბის წევრებმა:
ფრეშფილდმა, მაიერმა და ტეკერმა. ხოლო 1879 წელს, 29
ივლისს, ავიდა მეცნიერი ა. პასტუხოვი და ამართა მის თავზე
საბოლოო გამარჯვების ალაში... აი, როგორ აგვიწერს იგი
ამ მოგზაურობას ყაზბეგის მთაზე:

„მე განვიზრახე ყაზბეგზედ ასვლა, — სწერს პასტუხოვი, —
მის უდიდეს მყინვარიდან, რომელიც ჩამოწოლილია მთის
დასავლეთის ფერდობზე. თან მყავდა ორი ყაზახი, ლაპკინი
და პოტაპოვი, და ერთი ოსი, ცარახოვი.

27 ივლისს, ნაშუადღევს სამ საათზე, შევიბით ფეხებზე
ოთხ-კაპიანი წრიაპები, ავიღეთ ფოლად-წვერიანი ჯოხები და
გაუდექით გზას. დარი მშვენიერი იდგა; ცა მოწმენდილი იყო.

ყინული ძალზე დნებოდა. გზა-გზა მრავლად გვხვდებოდა და ვერც
 ნაპრალები; ზოგ მათგანზე ვხტებოდით, განიერებს კი ვერი-
 დებოდით, გზას უქცევდით, უხვევდით. მალე ჩამოწოლილი
 ზვავი შეგვხდა და ზედ ავედით. აქედან გადავედით კლდეებზე;
 მოვიყარეთ თავი ერთი კლდის ძირში და გადავწყვიტეთ აქ
 ლამის თვეა. ვერც კი მოვასწარით დალაგება, რომ ქვემო
 ხეობიდან ნიაგმა დაუბერა და მთელ ტალღებად ზედ მოგვა-
 ყარა ნოტიო ნისლი და ბურუსი. ერთ წამში ყველაფერი
 დაბნელდა, თვალიდან დავკარგეთ მშვენიერი თოვლიანი მთე-
 ბი და მხოლოდ ერთმანეთის დაღვრემილ პირისახეებს-ლა ვხე-
 დავდით. დაღამებას აღარ მოუცადეთ და მივწყვიტეთ დასაძინე-
 ბლად. დილა ყინვიანი იყო და მთები დართვილა.

დილით გზა განვაგრძეთ. გავიარეთ რამდენიმე მანძილი
 და წავაწყდით შესაზარ ფრიალო კლდეს ყინულისას. რად-
 განაც გზა არ იყო, ამოვკერით ყინულზე 200 საფეხური
 (კიბე) და ისე ავედით კლდის თავზე. გავიარეთ კიდევ ცო-
 ტაოდენი მანძილი და შეგვხვდა ახალი კლდე ყინულისა, რო-
 მელზედაც აგრედვე ამოვკერით 116 საფეხური და ისე აე-
 ცოცდით.

შემდეგ გზა სულ კლდეებზე მიდიოდა. დილის ათი საა-
 თი იყო. დავნაყრდით და ხელ-აბლად გაუდექით გზას. ასი
 საცენი რომ გავიარეთ, ყაზახს პოტაპოვს გული აერია, თავბრუ
 დაესხა და უარი სთქვა გზის გაგრძელებაზე. იგი აქ დავტო-
 ვეთ და გზა სამმა განვაგრძეთ.

12 საათზე გავედით ვრცელ თოვლიან მიწაზე. ყაზახი
 ლაპკინი ისე გაიტაცა სურათმა, რომ უნებლიედ წამოიძახა:
 —რა კარგი იქნებოდა, რომ აქ სოფელი გაეშენებინათ და
 მარხილებით გვესრილაო...

გამხვალ თოვლში მუხლებამდის ვიფლვებოდით. წინსვლა
 ძალიან გვიძნელდებოდა. გვწყუროდა, მაგრამ წყალი არ-
 სად იყო. დავიწყეთ ყინულის წოვნა, მაგრამ ეს წყურვილს
 არ გვიკლავდა. ჩვენდა სასიხარულოდ შორი-აბლო მალე

წყლის ჩხრიალი მოგვესმა. მე თამამად გავემართე იქითკენ, საიდანაც ჩხრიალი ისმოდა, მაგრამ ამ დროს უცბად საღლაც ჩავარდი. მივიხედ-მოვიხედე და დავინახე უძირო ორმო, თხელი ყინულით და თოვლით წაფარებული!

ჩემდა ბედად ის ადგილი, სადაც ჩავარდი, ღრმა არ იყო, თორემ ორიოდე ნაბიჯით რომ წინ გადავარდნილიყავ, ჩემ ძვლებსაც ველარ იპოვნიდნენ!

წყურვილმა მალე ისევ წყალი მომაგონა და ისევ იქითკენ გაუდექი, საიდანაც წყაროს ჩუხჩუხი მესმოდა. მივედი ჩხრიალის ადგილს, მაგრამ მწარედ მოვსტყუვდი: ქარი აგორებდა წვრილ ხორბოშელას თოვლიან ველზე, ახლიდა ერთმანეთს და ხმაურობაც თურმე ამისგან იყო. წყურვილის მოსაკლავად ჩვენ ისევ ყინულს მივმართეთ და ისე განვაგრძეთ გზა...

ნახევარი საათის შემდეგ ახლა მე ვიგრძენ გულის რევა, რომელსაც მალე მეორე უბედურებაც დაერთო: სამხრეთიდან წამოვიდა ნისლი; ის ხან გამოჩნდებოდა მთის ზურგს იქიდან, ხან ისევ მიეფარებოდა, თითქოს იკრებდა ღონეს, რომ ერთბაშით მოსდებოდა მთას. აი, მართლაც, შეირყა, მალლა ავიდა და თოვლის მრისხანე ზეაფივით ზედ გავეკრა ჩვენ წინ მდებარე თოვლიან ველს. ნისლი ისეთი სქელი იყო, რომ ათ ნაბიჯზედაც ველარაფერს ვხედავდით, და ისეთი ცივი, რომ ტანისამოსზე თრთვილავდა.

რადგანაც გულის რევა არ მიდგებოდა, 3¹/₂ საათზე დავიწყეთ მოხიზრებული ადგილის ძებნა, რომ ღამე აქ გავვეთთა, შეგვესვენა და დილით ისევ განგვეგრძო გზა. ვიპოვნეთ ერთი ბოხჩა უთოვლო ალაგი და გადავწყვიტეთ აქ დარჩენა. ცოტა რომ მოვისვენეთ, გავგზავნე ყაზახი ლაპკინი ქვევით დარჩენილ პოტაპოვთან მოსაკითხად და მასთან დარჩენილი ბარგის ამოსატანად.

დაუბერა ცივმა ქარმა. მოვავორეთ დიდრონი ქვეები და კარგად მოვაყორეთ ღამის გასათევი ის ერთი ბოხჩა ადგილი,

იმ მზრიდან, საიდანაც ქარი უბერავდა. დაბრუნდა და სთქვა, რომ პოტაპოვს ამოსვლა არ შეუძლია, რადგანაც გული ერევა და თავბრუ ესხმისო. საღამო ხანზე დავწყით, და რადგან ძალიან დაღალულები ვიყავით, მალე ჩავვეძინა, მაგრამ სულ მცირე ხნით.

ღამემ საშინელი სიცივე მოიტანა. ამან გამომალეცხა. თვალები რომ გადახილე, დავინახე, რომ იმ საშინელ ნისლიდან, რომელიც ზემოთ ავწერე, მხოლოდ აქა-იქ-ლა მოჩანდნენ ნაფლეთები, და მუქი შავი ცა მოქედილი იყო ვარსკვლავებით.

ყაზბეგის წვერის იქიდან წყნარად ამოდის და მთვარე და თავისი ნაზი შუქით თავს ევლებოდა მის თოვლიან თავს. აუწერელი ღუმილი იდგა ირგვლივ, ხანდახან თუ გავიგონებდით ყრუ ქახანს ყინულისას და მის ხმოვან გამოძახილს სადმე შორს ხევში, თორემ სხვაფრივ აქ სულ მცირე ნიშანწყალსაც რისამე სიცოცხლისას ვერ ვხედავდით. რადგანაც ძალიან შეგვეცივდა, ყველანი ავდექით და დავიწყეთ აქეთ-იქით სირბილი. როცა პატარა შევთბით, ისევ დავწყით. ასე რამდენჯერმე გავიმეორეთ.

გათენდა. ყინვამ უმატა. ჩვენი ტანისამოსი სულ მთლად დაითრთვილა და ჩვენც სრულიად გავფიჩხდით სიცივისაგან. განვაგრძეთ გზა. მივადექით თვალ-უწვდენელ ციკაბო კლდეს. დავიწყეთ საფეხურების ამოთლა. მე საშინლად მომწყურდა წყალი. ლაპკინს თავბრუ დაესხა და ცარაბოვს კიდევ სისხლი წასკდა ცხვირიდან, რომელიც ძლივს შეუწყვიტეთ თოვლის შემწეობით...

ციკაბოზედ ასვლა ძალიან გვიძნელდებოდა და ყაზახიც უარესად ხდებოდა: ძალზე კანკალებდა და კბილებს აკაწკაწებდა. ბოლოს გაჩერდა და გამომიცხადა, წინ-სვლა აღარ შემძლია, თვალთ მიზნელდება და მუხლებიც შეკეცებაო. უბრძანე უკან დაბრუნებულიყო. ყაზახი სირბილით წავიდა... დავრჩით ორნი.

191/2 საათზე, როგორც იყო, ციკაბო კლდეზე ავედით და გაეჩერდით ერთ მომცრო სწორ ადგილას დასასვენებლად. ოსს კვლავ აეშალა ცხვირიდან სისხლის დენა, რომელიც ძლივს შეეწყვიტე... ცა სრულიად მოწმენდილი იყო და გარშემო სრული სიჩუმე სუფევდა. სიცოცხლის ერთი ბეწონი-შან-წყალიც არ იყო აქ და მთელი დედამიწა, სადამინაც კი თვალი მიმიწვდებოდა, ამომწყდარს წააგავდა...

ფიქრში ვიყავ გართული, რომ უეცრად დავინახე ლამაზი ქრელი პებელა! მეგონა—თვალი მატყუებს მეთქი, მაგრამ არა: ის ხან მალლა აფრინდებოდა და ხან დაბლა ჩამოფრინდებოდა, თითქოს თამაშობდა ჰაერში. ჩვენ თვალს ვადევნებდით, სანამ არ მიიშალა. ხუთი წუთის შემდეგ იმავე რიგად გაფრინდა მეორე და მესამეც...

ორის ნახევარზე მივედით ყაზბეგის აღმოსავლეთის წვერის ძირში. აქ ოსმაც განაცხადა უარი მთაზე ასვლაზე, რადგანაც ყოველად შეუძლებლად მიაჩნდა ამ აყუდებულ კლდეზედ ასვლა. მეც ურჩიე დარჩენილიყო და მოეცადა აქ ჩემ დაბრუნებამდის. დავიწყე მარტომ საფეხურების ამოქრა და ზედ ასვლა. მაგრამ ჯერ ათი საფეხურიც არ ამომეთალა, რომ ისიც მომყვა, ხან გაყინულ თოვლზე, ხან კლდეებზე, ხან წმიდა სპეტაკ ყინულზე და, ბოლოს, როგორც იყო, სრულ ოთხ საათზე ავედით ყაზბეგის უმაღლეს წვერზე! ეს იყო 29 ივლისს...

სრულიად დაკმაყოფილებული მშვენიერი სურათის ხილვით, რომელიც ერთბაშით ირგვლივ გადაიშალა,—შეუდექ ბაირალის შემზადებას. ჩემს ბაირალს შეადგენდა გრძელი, ორ საყენ-ნახევრიანი ლატანი, რომელიც განგებ ამისათვის ამოვიტანე ამ სიმაღლეზე და წითელი ყუმაში, სიგრძით 4, და სიგანით—3 არშინი. დავდგით ბაირალი და 4 1/2 საათზე იმავე გზით შეუდექით ჩამოსვლას. ფრიალო ადგილებზე კიბე უკვე ამოქრილი იყო, ამიტომ ძირს მეტად ჩქარა ჩამოვდიოდით. სიხარულისაგან ზოგან თითქმის გორვით მოვდიოდით, ასე

რომ სული გვიგუბდებოდა. 7^{1/7} საათი იყო, რომ უკანასკნელ ბინაზე, სადაც დავტოვეთ ლაპკინი, და ერთხელ კიდევ შევხედე ყაზბეგს, რომელსაც მშვენივრად ანათებდა ჩაწურული მზის სხივები. იქვე ფრიალებდა ჩემი წითელი ბაირალი. მომაგონდა ლერმონტოვის ლექსი „ყაზბეგს“:

„თეთრი დოღბანდი დასაბამიდგან
შენს შეტკმუხენილს შუბლოს გარს შემოეკვრის
და კაცის დრტვინვა ამპარტაენული
შენს ამაყს ძილსა ვერ შეაშფოთვის“...

ჩვენ კი მას არა თუ ძილი შეუშფოთეთ, დოღბანდიც კი დაუმშვენეთ წითელი ჯილით!..

ჩამოვედით პოტაპენკოსთან. მზე ჩაესვენა, დაბინდდა და საკირო იყო გვეზურნა ღამის თევაზე. დავიხადეთ დამძრალი ფეხსაცმელი და ფეხ-მოკეცილებმა გაეატარეთ მთელი ღამე. თუმცა ისე აღარ ციოდა, მაგრამ მაინც რა გაგვათბობდა!?. დილისთვის ფეხსაცმელი უარესად დაყინულიყო და ძლივს-ღა ჩავიცეთ. ნისლისა და ნოტიოსგან კლდეები სულ მოყინულიყო და ყოველ ნაბიჯზე ფეხი გვისხლტებოდა და ვიქცეოდით. 11^{1/2} საათზე მივალწიეთ იმ ყინულოვანს, საიდანაც პირველად დავიწყეთ ასელა ყაზბეგზე და დავბრუნდით სოფელ სანიბში, რომელიც რამდენიმე საათის წინათ საშინლად აეკლო ნიაღვარს, ყანები წაელეკა და რამდენიმე წისქვილი და მიწური წაელა. სოფლის მოედანზე შევხვდი ოსებს. ერთმა მათგანმა მიმითითა აოხრების სურათზე და მითხრა: ეს სულ შენი ბრალია! ყაზბეგზე შენ ახვედი, ღმერთმა-კი ჩვენ გადაგვახდევინაო... ეტყობოდა, რომ დანარჩენებიც ეთანხმებოდნენ მოსაუბრეს. მე არ შევეცადე დამერღვია მათი აზრი, რადგანაც დარწმუნებული ვიყავი, რომ ასეთი ცდა ტყუილი იქნებოდა და ისევ შემდეგი სიტყვებით ვანუგეშე ისინი: თავის ღღეში არ ავიდოდი ყაზბეგზედ, თუ ჩემ ასელას ასეთი სამწუხარო შედეგი მოჰყვებოდა-მეთქი! ჩამოვედით კავკაეში.

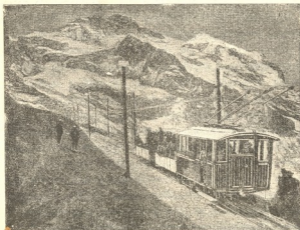
გავიხედე ღურბინდით და დავინახე, რომ ჩემი ბაიკალი კვლავ ვინდებურად ფრიალებდა ყაზბეგის წვერზე“...

პირველი რკინის გზა მთებზე გამოიგონა ერთმა ამერიკელმა ინჟინერმა. ეს გზა კბილებიანი იყო. აი როგორ კეთდება რკინის კბილებიანი გზა: ორ ჩვეულებრივ რელსს შუა აკეთებენ მესამე რელსსა, რომელიც კბილებიანია, ე. ი. ჩვეულებრივ რელსსავით სიპი და სწორი კი არ ირის, არამედ ქდებეიანი, კბილებიანია. ყოველ ორთქლ-მავალს და ვაგონს აქვს ხუთ-ხუთი თვალი, მეხუთე თვალი იმავე ზომის კბილებიანია, როგორც შუა რელსი, და ზედ დადის. ამ მეხუთე კბილებიანი რელსისა და კბილებიანივე თვლის წყალობით ორთქლ-მავალი და ვაგონები სრულიად უშიშრად აღიან და ჩამოდიან დაქანებულ რელსებზედ, რადგანაც თვლის კბილები მაგრად ეკიდება-ეკიდება რელსის კბილებს და არ უშვებს ორთქლ-მავალს და ვაგონებს, რომ დაგორდნენ...

პირველი ასეთი გზა გააკეთეს ვაშინგტონისკენ მთაზე ამერიკაში და შემდეგ ევროპაში—ალპების მთებში, **რიგი-კულმის** მთაზე და სხვა მთებზე. რიგი-კულმის მთის გზას აქვს 6¹/₂ ვერსი სიგრძე, ხოლო სიმაღლე 625 საყენი ზღვის ზედაპირიდან. ამ რკინის გზით რიგი-კულმის მწვერვალზე ასვლას უნდებიან ერთ საათს. გზა ისეა გაკეთებული, რომ ყოვლად შეუძლებელია რაიმე უბედურება. როცა მატარებელი ზევით მიდის, ორთქლ-მავალს ქვემოდან უყენებენ ვაგონებს და ისე აწვება და აპყავს ხალხი მთაზე; ხოლო როცა ქვევით მოდის, ორთქლ-მავალი ქვემოდან იკავებს ვაგონებს. რიგი-კულმის მთის თავიდან ადამიანის თვალწინ იშლება დიდებული სურათი—400 ვერსის მანძილი და სივრცე; აქედან ჩანს გარშემო ტყეები, მინდვრები, ტბები, 17 ქალაქი და 40 სოფელი...

1885 წელს გააკეთეს ასეთივე კბილებიანი გზა ალპების **პილატეს** მთაზე. ეს მთა ცოტა უფრო მაღალია რიგი-კულ-

მის მთაზე და აქვს სიგრძე 4 ვერსი, ხოლო სიმაღლე 7 ნახევარი საყენი. ცხადია, რომ ასეთი მოკლე გზა ასეთ სიმაღლეზე მეტად ფრიადო და დაქანებული იქნება, მაგრამ მაინც ისეა გაკეთებული, რომ სრულიად არაფითარი შიში არა აქვს სადმე უფსკრულში გადაჩეხვისა. ამ გზის მთელი მატარებელი ჩვეულებრივ შესდგება ერთი ვაგონისგან, რომელშიაც თავსდება 32 კაცი, და ერთი ორთქლ-მავალისგან, რომელსაც კუს ნაბიჯით ნელ-ნელა აჰყავს ხალხი ასეთ დაქანებულ მთაზე!

იუნგფრაუს მთის რკინის გზა.

ყველაზე საყურადღებო ამ გზებში არის ალპების იუნგფრაუს მთის რკინის გზა.

იუნგფრაუ უმაღლესი და ულამაზესი მთაა მთელ ალპებში. სიმაღლე მისი სრული 4 ვერსია ზღვის ზედაპირიდან, და ამიტომ ადვილად წარმოიდგენთ, თუ როგორი მომხიბლავი სურათი უნდა გადაეშალოს ადამიანს წინ ამ წარმოუ-

დგენელი სიმაღლიდან. ეს გზა ელექტრონულია, ეს გზები გონები აჭყავს და ჩამოაჭყავს ელექტრონულს ძალა და თვით მთელი გზაც ელექტრონით არის განათებული.

აი ორი სურათი მთებზე ასაყვან რკინის გზებისა: ერთია—იუნგფრაუ მთის რკინის გზისა, ხოლო მეორე—ვეზუვის სანგარის (ვულკანის) რკინის გზისა იტალიაში. ევროპელები ამით არ კმაყოფილდებიან და ფიქრობენ გაიყვანონ ასეთივე გზა ალპების თვით უმაღლეს მწვერვალზე—**მონბლანზე!**..

ივ. როსტომაშვილი.

მცენარე და ალაშიანი

წერილი პირველი

სასარგებლო მცენარეანი

...„სხვა საქართველო სად არი,
რომელი კუთხე ქვეყნისა“!...
ვრ. ორბელიანი.

თავი პირველი

თლად ჩვენი სამშობლო უზარმაზარი ბაღი-მალნარია, ედემი და სამოთხეა. მართლაც და შემოავლეთ ლობე-მესერი საქართველოს საზღვრებს—ტრაპიზონიდან ბაიბურთამდე, არაქსის ნაპირებიდან განჯა—ზაქათალამდე, და შერე-კი ლობეც აღარ სჭირია—კავკასიონის ქედი შავ ზღვამდე საზღვრავს. აი, ეს ამოდენა ქვეყანა ბუნების ნამდვილი წალკოტია, ქვეყნის

თვალია. თანაც რა ფრინველს, რა მხეცს და ნადირს იკითხავ—შიგ არ ბუღობდეს, არ ბუნაგობდეს.

შეიძლება, რა თქმა უნდა, დამისახელოთ უფრო მდიდარი ადგილები, ტროპიკული წალკოტები: ცვილონის კუნძული, ბრაზილია და სხვა, მაგრამ აბა რას ბრძანებთ, განა რა შესადარებელია იქაური საშინელება: ლომი, გველი, ნიან-

გი, ვეფხვი და აუტანელი ჰავა, სიცხე პაპანაქება, ზოგჯერ მცენარეებს დარბებელია საქართველოს კეთილ-შეზავებულ ზომიერ ჰავასთან?...

მთელი ოცი საუკუნე შურის თვლით შემოგვეცქროდნენ ძლიერი მეზობლები; მოსვენებას არ აძლევდნენ მათ ეს პატარძალივით მორთული, მდიდრად შემკული კეკლუცი ბუნება და მისი ახოვანი მცხოვრებნი, მშვენიერი, თვალ-ტანადი, ჰაეროვანი ხალხი.

მერე და რათაა ესოდენ ტურფა და მომხიბლავი ჩვენი სამშობლო? აშკარაა იმიტომ, რომ უხვად არის შემკული მრავალფეროვან, ათასგვარის და ჯიშის ხეებით და ყვავილოვან ბუჩქ-მალნარებით; მდიდრად არის მორთული მოლით და ზურმუხტივით მწვანე მთა-ბარით. მოაშორეთ ამ თვალთმაქც ბუნებას მცენარეულობა, და რაღა შეგვჩაბათ ხელში: ნაცრის ფერი საშინელება, შიშველ-ტიტველი, შესაზარი მთა და ბარი.

—

დღევანდლამდე მცენარეებაში ცნობილ და ანუსხულ არიან 150,000 გვარი მცენარე. ამ რიცხვში თითქმის 50.000 უყვავილო, ანუ სპორიანი *) მცენარენი ითვლებიან; ხოლო დანარჩენი ასი ათასი ყვავილოვანი არიან, რომელთა აყვავებას, ყვავილს აშკარად ვხედავთ. აი, ეს ამოდენა მცენარეები მთელ ქვეყანაზე სცხოვრობენ, — ჰავის შესაფერად არიან განაწილებულნი.

მთლად დედამიწის ბურთი მცენიერებს სარტყელებად აქეთ შემოხაზული. დედამიწის შუაგულს მზე პირდაპირ, გულდაგულ სცემს თავის ცხელ სხივებს. ამ სარტყელში აუ-

* სპორა ბერძნული სიტყვაა. ამის დანიშნულება იგივეა, რაიც თესლის. სპორა ეწოდება მეტად პაწია ბამს (უჯრედს), რომლითაც მრავლდებიან უყვავილო მცენარენი, მაგ. ხავსი, ჩადუნა, სოკოები, იამი და სხვა.

ქართული
ლიტერატურის
მეცნიერება

ტანელი სიცხე პაპანაქებაა—ერბო-კვერცხი შეიწვიეს ლეწვიანად აქ, ამ შემოხაზულში იმ გვარის და ჯიშის მცენარე და ცხოველი ცხოვრობს, რომელთაც თონის სიცხეშიაც-კი შეუძლიათ ფუფუნება.—ხოლო დედამიწის ბურთის თავსა და ბოლოზე (პოლიუსებზე) მთლად ყინულია, ყინულის სალტე არტყია. მიუხედავად ამისა ზოგან ამ სარტყელზედაც-კი ახერხებენ ზოგიერთი მცენარენი და ცხოველებიც-კი ბოგინობას. მაშასადამე საუკეთესო ადგილად დედამიწაზე ითვლება ცივსა და ცხელ სარტყლის შუა მდებარე ქვეყნები, სადაც სიცივეც ზომიერი იცის და სიცხეც შესაფერი. აი, ამ კურთხეულ ქვეყნებს შორის მდებიარობს ჩვენი ძვირფასი სამშობლოც. *)

მაშასადამე საქართველოში ცხოვრობენ მხოლოდ ზომიერი ჰავის მოყვარული მცენარენი. ამოვარჩიოთ ამათგან და ავწეროთ, რომელნიც დიდად სასარგებლონი არიან ადამიანისთვის. მაგრამ ეხლანდელ დროში, როდესაც მისვლა-მოსვლა ასე ძრიელ გაადვილდა, რამაც ძალიან დაუახლოვა ერთმანერთს შორეული ქვეყნები, ჩვენ უხვად ვსარგებლობთ იმ უცხო მცენარეებითაც, რომელთაც მხოლოდ ტროპიკული ამერიკის ანუ აფრიკის ბუნება ზრდის თავის წალკოტში. დიად, ჩვენ დროში კარ-ჩაკეტულობა აღარასფერში აღარ გამოგვადგება:—უნდა გავიცნოთ ყველა ქვეყნების სასარგებლო მცენარენი, მათი თვისება და მნიშვნელობა ადამიანის ცხოვრებაში. უცხო ქვეყნებიდან მოეზიდებიან ჩვენთვის აუარებელ მცენარეულობას სამკურნალო წამლებისთვის, საქმელ-სასმელისთვის და შინა მრეწველობა—მეურნეობაში მოსახმარად. დავასახელოთ ყველა, უცხოცა და შინაურიც.

*) მაშასადამე მთლად დედამიწის ზურგი გეოგრაფებს განუყვიათ ზუთ დიდ კლიმატიურ სარტყლად. ერთი ცხელი სარტყელი ეკვატორის გარშემო, ორი ზომიერი სარტყელი (ცხელის მარჯვენე და მარცხენე), და ორი სარტყელიც ცივი (დედამიწის თავსა და ბოლოს პოლიუსები).

შენობის მასალა (ხე-ტყე), ავეჯეულობა, საწვავი შემა და ტანისამოსი.

ადამიანის შვილი უწინარეს ყოვლისა იმას ეძებს, რაიც მისთვის აუცილებელ საჭიროებას შეადგენს; ის-კი, რაც მისთვის **მხოლოდ თვალის სასიამოვნო** სანახაობას შეადგენს, სულ ბოლოს იყოსო, ამბობს: იქნება-კარგია, და თუ არ იქნება—ისეც იოლას წავალო.

საზოგადოდ ზნეობრივი კმაყოფილება და სულიერი სიტკბოება მაშინ აგონდება ადამიანს, მაშინ საჭიროობს და მიისწრაფვის ცისკენ, როდესაც მისი ცხოველური არსებობა, პრაქტიკული მხარე ცხოვრებისა დაკმაყოფილებულია, უზრუნველყოფილია. ამიტომაც ყველა ქვეყნის ხალხი მცენარეებს ჯერ მხოლოდ მუშტრის თვალით უცქეროდა:—რა მცენარეც მას აძლობდა, ჰკურნავდა, სახლს უშენებდა, ავეჯსა და იარაღს აძლევდა, ათბობდა და ტანს უმოსავდა, სწორედ ამ მცენარეებს აფასებდა, ახლოდ იცნობდა.—აი, ამგვარად ადამიანმა თავის საჭიროების დასაკმაყოფილებლად საუკუნოების განმავლობაში შექმნა მთელი მრეწველობა—მეურნეობა ხე-ტყისა და აუარებელ მცენარეულობისა.

მაშ მთავარ საგნად ჯერ ავიღოთ ხე.—სადაც კი ჩვენში ტყეები მზესურად გაჩეხეს და ძირიან-ფესვიანად ამოაგდეს, როგორც მაგალ. კოლა-არტაანში და ჯაფახეთში*), იქ რასაკვირველია მთა-და-ბარი ტიტველია. საწვავ მასალად ხმარობენ **წივას**, (აგურის ტოლად მზეზე გამხმარ შინაურ საქონლის ნებეს) სწვავენ აგრეთვე საღმე კიდევ ნაპოვნ ბუჩქნართა ძირებს, კაქაქებს და სხვა. ხოლო შენობის მასალად ხეებს მოეზიდებიან საციციანოდან, ბორჯომის და აბასთუმნის ტყიდან-ხეობიდან.

ევროპის განათლებულ ქვეყნებში, სადაც ტყის მეურნეობა მეცნიერულ ნიადაგზეა დაყენებული, თავიანთ წინა-

*) მესხეთიც ნახევარზე მეტი გაცარებულია, უტყვოდ ცხოვრობს.

პრების გაფუჭებულ საქმეს ისევ თვითონ ასწორებენ. მას შემდეგ, როცა დასრულდება, სადაც კი ეტყობა, რომ ტყე ყოფილა, ხელ-ახლად სთესენ, რგავენ და ათიოდე წელიწადი მოტიტვლებული მთა და მისი გვერდა კალთები ახალგაზდა ტყით იმოსება, ხარობს.

ხეებშიაც დიდი განსხვავებაა: მაგალითად ხე-ტყედ, შენობის მასალად ხმარობენ შიშივე, მაგარ ხესაც და მსუბუქსაც. ხოლო საწვავად უკეთესია მაგარი ჯიშის ხეები: ნაკვერცხალს ბევრს იძლევა, ბუხარს ძრიელ ახურებს. მსუბუქ და რბილ ხეებად ითვლებიან მარად მწვანე ხიწვიანი ხეები, მაგალითად: ნაძვი, ფიჭვი, სოჭი, აგრეთვე ცაცხვი, ვერხვა, წნორი (ტირიფი), არყი, მურყანი (თხმელა) და ცხენის წაბლა.

მაგარ ჯიშის ხეებად ითვლებიან შემდეგნი: ნაკერჩხალი (ქორაფი), წიფელი, პანტა, წაბლი (ნამღვილი), მუხა, იფანი (კოპიტი), კაკალი (ნიგვზის ხე), ჭანდარი, ალუბალი. რცხილა (ჯაგ-რცხილა, თეთრი რცხილა, წითელი რცხილა), შვინდი, აკაცია (ლობიოს ხე), აკაკი, თელა, ბზა, პალი-სანდრის ხე, გვაიკას ხე, ხე-რკინა, ძელქვა და სხვა.

ყველა ამ ხეებს თვისების მიხედვით სხვა-და-სხვა დანიშნულება აქვთ ადამიანის ცხოვრებაში. ამ ხეებში ბევრი იმისთანა ურევია, რომ ყველა მისი ნაწილი დიდის სარგებლით იხმარება. ავიღოთ, მაგალითად, თუნდ წაბლის ხე, რომელიც დასავლეთ საქართველოს ტყეებში ასე ბლომად გარეულად იზრდება. თითო იმისთანა წაბლის ხეს შეზღვებით, რომ მის კინწეროს თვალს ვერ უწვდნოთ. ზოგის სიმაღლე 40 ადღს უწევს, ხოლო ტანის სისქე ძირთან, მისი დიამეტრი, ერთი საყენია (გარდი-გარდმო).—აქედან ადვალნი წარმოსადგენთ თვითთელი ხე რა აუარებელ მასალას იძლევა. წაბლის ხიდან აშენებენ ეკლესიებს, სახლებს, და ძრიელ დიდხანსაც სძლებს მისი ფიცარი. არც ლპება და ვერც ჭიები აკლებენ რასმეს; შეუძლია ნახევარი საუკუნე მეტი გემსახუროთ. იგივე ხე, ანუ მისი დვირი იხმარება ავეჯის მოსამ-

ზადებლად; სარკესაებ პრიალებს, კაკლის ხეს არ ამზადებენ. ამზადებენ აგრეთვე წაბლის ხის ბოჩკებს, თანაც ირწმუნებიან, რომ ლეინოს მშვენიერად ინახავს: არც გემოს უცვლის, არც ფერსაო. ახალგაზდა ხეებს წაბლისას ქიგოდ, სარებად უდგამენ ვაზებს ვენახში; აგრეთვე ბოჩკების სალტეებსაც ამზადებენ. ქერქიდან მშვენიერ მასალას ამზადებენ დაბალები ტყავის გამოსაქნელად, გამოსაყვანად; ქერქისაგანვე შეიძლება კარგი მელანი მომზადდეს; ყლორტები, ფოთლები, ნაყოფის ნაფუკქვენი იხმარება **შავი საღებავის** მოსამზადებლად. წაბლი (ხილი) მშვენიერი და ნოყიერი საქმელია ნედლად და შემწვარიც, (მოხალული). სამხრეთ ევროპაში წაბლს (ხილს) პურის მაგიერად ხმარობენ. წაბლიდან (ხილიდან) ხდიან ზეთს, შაქარს, ამზადებენ პასტილას, კონფექტებს, ხოლო გამხმარ, მოხალულ წაბლს ხმარობენ ყავის მაგიერად. როცა წაბლი ყვავილშია, მას ძრიელ ეტანება ფუტკარი, ძრიელ ბლომად იძლევა **ნექტარს** და სხვა.

ყველა სასარგებლო ხე ასე რო ავწეროთ, საქმე შორს წავა, და საზოგადოდ უნდა ითქვას, რომ ხის მასალით მისი თვისების და გვარად სარგებლობენ. მაგარი მუხის ხე მიდის რკინის გზის ლიანდაგის **შპალებად**; გემების ანძებად იხმარება **სოჭი**, —სწორი და ძრიელ მაღალია. სახლის იატაკისთვის და ქერისთვის დიდ ხმარებაშია ფიქვის ფიცარი—ფისიანია და დიდხანს არ ლპება ნოტიოში. ხე, რომელსაც ეწოდება უთხოვარი, მშვენიერ მასალას იძლევა; ამისგან ბოჩკების ონკანებს აკეთებენ. **ბზა** ისეთი მაგარი ხეა, რომ ზედ ამოსკრიან ხოლმე ნახატებს, სურათებს ცინკოგრაფიისთვის და სხვა... ასანთის წკირებს ამზადებენ **ვერხვასაგან**. ჰენკელის სიტყვით, ოლონეცის გუბერნიაში ათი ათასი დესეტინა ვერხვის ტყე გაუკაფავთ მარტო ასანთის წარმოებისთვის, წკირებისთვის.

სკრიპკის დეკებისთვის ხმარობენ ერთ-გვარ ნაძვს, დამახინჯებულ ჯიშისას, რომელსაც **ჰასელფიხტეს** უძახიან. ბოჩკების სალტებად და პოვოზკის თვლებისთვის არყის და თბი-

ლის ხეს ხმარობენ. ხარატების სახელოსნოში შეხვედრებშიც ხე-
საკუთრებით მაგარ ჯიშის ხეს—მსხალი, შინდი, ნაკერჩხალი,
უთხოვარი და პალისანდრის ხეს. **კეგლები**ს ბურთებისთვის
ხმარობენ კველაზედ უმძიმეს ხის მასალას, ეგრედ წოდებულ
ხე-წმინდას. ავეჯის ფანერკებად სიფრიფანად ხევენ (ამ ქალაქ-
ლის სისქედ) კაკლის ხის **ნუქრს**, აგრეთვე იფანს, ნაკერჩხალს,
წითელ ხეს, **ებენის ხეს**, **პალისანდრის ხეს**. ხის ქურ-
ქელის მოსამზადებლად ქურთიან წიფლის ხეს, ცაცხვს,
ქორაფს და სხვ... თოფის წამლის (ბარუთის) მოსამზადებლად,
აგრეთვე სამხატვრო ნახშირისათვის, ხმარობენ განსაკუთრებით
ისეთ ხეს, რომელიც ნაკლებ შეიცავს არა—ორგანიულ ნიე-
თიერებას. იხმარება ცაცხვი, **ხე-შავა** და სხვ. კალათების და
გოდრების დასაწნავად იხმარება ზოგიერთი **ძეწნა**, ანუ წნო-
რის ხე; აგრეთვე თხილის წნელი და სხვ. სალამურს, დუ-
დუქს ერთნაირ ქლიავის ხიდან ამზადებენ. შროტკებისთვის
არყის ხე იხმარება. ბოთლების დასაცავად პრობკებს (მახარას)
ამზადებენ პრობკის ხიდან. პრობკას იძლევა ერთგვარი მუხის
ხე (პრობკის მუხა).

ზოგ ქვეყნებში, სადაც ტყით ღარიბნი არიან, ხის მა-
გიერ **ჩალას** ხმარობენ. ჩალა ჩვენშიაც იხმარება სახლების
დასახურავად და სხვა. ცხელ ქვეყნებში ზოგან მკლავ-
ზე უმსხოსი იზრდება, ხმარობენ საწვავად, როგორც შეშას,
აგრეთვე ლობის მესერის შემოსავლელად; გზა-ტყეცილებზე
აგებენ ხეინჯის მაგიერ, ხოლო სადაც ჩალის ჯიშის მცენარე
უფრო დიდრონი იზრდება, მაგალითად ინდოეთის ლერწამი, ანუ
ბამბუკი, ისევე იხმარება, როგორც ჩვენში ხე *). იაპონიაში
ბამბუკი დიდ ხმარებაშია—აშენებენ მსუბუქ სახლებს (რადგა-
ნაც თითქმის ყოველ ცისმარე დღე იაპონიაში დედამიწა არ
ისვენებს—რყევასა და ნძრევაშია). უფრო სქელ ბამბუკისაგან
ხიდებს აშენებენ და სხ...

*) იავის კუნძულზე იზრდება ეს **ჩალა**—ბამბუკი, სისქით მტკაველ-
ნახევარი და სიმალლით—30 აღლი.

ჩვენში ერთგვარი ჩალა იზრდება—**ჭილი** რომელიც ამისაგან ვამზადებთ კარგ კილობებს, რომელნიც ფარდაგის და ხალის მაგიერ იხმარება ხელ-მოკლე ოჯახში, სადაც მატყლი ძვირია, ან სიღარიბეა. ოჯახში დაწეწილ კილობიდან ღოშაკებსაც იკეთებენ.

ჩვენში ბევრგვარ მცენარისაგან (ახალგაზრდისაგან) გრეხენ წნელს, თოკების და ბაწრის მაგიერ სახმარებლად;—ტივებსაც-კი წნელით ჰკრავენ. ვენახში ვაზის სარზე მისაბმელად იხმარება **სვია**, კაკლის და თუთის **ხრალი** (ყლორტებისა) და აგრეთვე ძეწნის ანუ ტირიფის წნელი. ცხელ ქვეყნებში ამავე მიზნით იხმარება **ლიანის** ყლორტები, რომელნიც ჩვენებურ **ციცაბარდასავით**, ანუ **უსურვაზივით**, მთელ ტყეს ხლართავენ ტროპიკულ ქვეყნებში.

ერთგვარი ლერწამიც იზრდება ცხელ ქვეყნებში, რომელსაც ლათინურად **პალმა** ჰქვია. ამის შიდა ქერქისაგან (შიდა ხრალისაგან) გრეხავენ თოკებს. რუსეთშიაც დიდად არის გავრცელებული ცაცხვის ტყავისაგან მომზადებული მასალა—**ხრალი**. ამ ხრალისაგან სწნავენ პატარა ფარდაებს, რომელიც უმთავრესად იხმარება **ქალამნებად**.

ილ. ალხაზიშვილი.

შემოწიშრულება

თამარ და ნინო ქუჩუკაშვილებისაგან შეგროვილი და-
 ზარალებულ აქარელითა სისარგებლოდ.

მარიამ, ანელიკა, სტეფანე და სერგო სპანდარიანები-
 საგან—64 კ., თამარ, ნინო და ქეთევან ქუჩუკაშვილებისა-
 გაე—64 კ., მარიამ ჩივაძისაგან—15 კ., ანასტასია ზუბიაშვი-
 ლისაგან—12 კ., ნადია გოგიჩევისაგან—10 კ., შალვა მაკა-
 ვარიანისაგან—10 კ., კოლა ზორინასაგან—5 კ., ბაბო მა-
 კავარიანისაგან—5 კ., ლილი და კოტე ყიფიანებისაგან—3 კ.,
 ილო ბახტაძისაგან—6 კ.

შეცდომის გასწორება

შეცდომით გვქონდა გამოცხადებული, რომ ყაუხჩიშვი-
 ლის ქალთა კერძო გიმნაზიის მასწავლებელთაგან (ქუთაისი)
 აკაკის ზეპირ სიტყვიერების ნდის სისარგებლოდ შემოვიდა
 25 მან. უნდა-კი აღვნიშნოთ და ვეკდილი, რომ 25 მან.
 ზემოხსენებულმა მასწავლებლებმა გამოგზანეს ქართული თეა-
 ტრის ასაგებ ფონდშიათვის.

რედაქტორი ნინო ნაკაშიძე. გამომცემი ბ. პ. თუმანიშვილი.

„ნაკადული“-ს რედაქციაში

და

წერბ-კითხვის საგზაუროების წიგნის მალაზიური იყოფავა შემდეგი წიგნები:

- 1) ტომის თავგადასავალი,— თბზ. მარკ ტვენისა, თარგმ. გრ. ყიფშიძისა, ფასი 50 კ.
- 2) რას გვიამბობს ოთახი,— თბზ. ავენარიუსისა, თარგმ. გ. ჯაფარიძისა, ფასი 20 კ.
- 3) დასურათებული ასაწყობი ანბანი,— ფასი 1 მ. 20 კ.
- 4) სკრუჯი და მარლეი,— საშობაო მოთხრობა, ჩარლზ დიკენსისა, თარგმანი ნინო ნაკაშიძისა, ფასი 25 კ.
- 5) დასურათებული საყმაწვილო მოთხრობები პ. ჯ. ანდერსენისა, ერ. სეტ. ტომპსონისა, გ. ინსაინისა და რ. კიპლინგისა, ფასი 30 კ.
- 6) ბავშვობა და სიყრმე.— მოთხრობა ლევ. ტოლსტოისა, თარგმ. ნინო ნაკაშიძისა, ფასი 60 კ.
- 7) ორი მხატვარი,— თარგმანი დ. ავლიანისა, ფასი 15 კ.
- 8) სამშობლო ბუნების სარკე, დასურათებულ საყმაწვილო მოთხრობები,— ივანე ელიაშვილისა, ფასი 30 კ.
- 9) შობა, მოთხრობა გურიის ცხოვრებიდან, — ნინო ნაკაშიძისა, ფასი 5 კ.
- 10) ახალგაზრდა მეფის სიზმარი და დევი— ეგოისტი, ორი მოთხრობა ოსკარ უაილდისა, თარგმ. ივ. მაქავარიანისა, ფასი 5 კ.
- 11) დათო,— ირ. ეედოშვილისა, დიდების მამიებელი, თარგმ ალ. შანშიაშვილისა, ფასი 5 კ.
- 12) მოთხრობები,— ლაგერლეფისა და სხვა უცხო მწერლებისა 5 კ.
- 13) ივანე-პრაკნი,— 125 დასურათებული, პატარა მოთხრობა, ავტორის სურათით, ალ. შირიანაშვილისა, ფასი 75 კ.
- 14) ბიძია თომას ქობი,— რომანი ბიჩერ-სტოუსი ზანგთა განთავისუფლების დროისა, სურათითა და ბიოგრაფიით, თარგმანი მ. კლიშიაშვილისა. 1 მ. 25 კ.

1915 წ. მიიღება ხელის მოწერა

დასურათებულ საყმაწვილო ჟურნალს **ეროვნულნი ზეპულიანთაჲს**

„ნაკადულ“ № 1

წელიწადი მეთვრამეტე

ჟურნალი **ნაკადული** გამოვა ჩვეულებრივი პროგრამით, საგანგებოდ არჩეულ სარედაქციო კომისიის ხელმძღვანელობით.

24 წიგნი „ნაკადულისა“ **12** წიგნი „ნაკადულისა“
მცირე წლოვანთათვის. **12** მოზრდილთათვის.

36 სურათი **ნაკადულის** 1-ლ **გვერდზე**.

საჩუქრად 1915 წ. მიეცემა მხოლოდ ორივე გამოცემის წლიურ ხელის მომწერლებს წიგნი: **დასურათებული „ხალხური ზღაპრები“**, —სამეგრელოში შეკრებილია იოსებ ყიფშიძის მიერ.

ფასი ჟურნალისა: წლიურად ორივე გამოცემა—**5 მან.** ნახევარ წლით—**3 მან.**, ცალ-ცალკე: მცირე წლოვანთათვის **24 წიგნი—3 მ.**, მოზრდილთათვის **12 წიგნი—3 მან.**, ფულის შემოტანა შეიძლება ნაწილ-ნაწილადაც.

სახლვარ გარედ: ერთი წლით **7 მ.**, ნახევარი წლით **4 მ.**

ვსთხოვთ ხელის მომწერლებს თუ ჟურნალი „ნაკადული“ არ მისდით, ერთი თვის განმავლობაში გვაცნობონ და ადრესის გამოცვლა დროზე შეგვატყობინონ. ადრესის გამოსაცვლელად—**40 კ.** შეიძლება მარკებით გამოგზავნონ.

ხელის მოწერა მიიღება

ტფილისში— „ნაკადულის“ რედაქციაში, ზუბალაშვილის სახლი, ვოლოვინის პროსპ. № 8. Редакция „Накадули“, Головинский пр. № 8. შემოსასვლელი დავითის ქუჩიდან, № 2. და წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, სასახლის ქ. **ქუთაისში**—ისიდორე კვიციანიძესთან, მ. ყაუხჩიშვილთან და თ. მთავარიშვილთან. **სამტრედიისში**—ვლ. ნაცვალაძესთან. **ფოთში**—თეოფილე კანდელაკთან დაკ. თელიასთან. **ბათუმში**—ტროფიმ ინასარიძესთან, ფოსტაში, ტ. ანასტასია ლომინაძესთან. **ოზურგეთში** ტ. **ლანჩხუთში**—ლევ. იმნაძესთან. **თელავში**—ვანო პაატაშვილთან. **ახალციხეში**—კონსტანტინე გვარამაძესთან. **ბაქოში**—ნიხო გელაშვილთან. **გორში**—ნიხო ლომაურთან და ქეთევან ჯაფახიშვილთან. **ჭიათურაში**—ივ. გომელაურთან. **ერევანში**—კ. ოდიშარიასთან. **აღეჭსანდროპოლში**—ს. შატბერაშვილთან. **ნახიჩევანში**—სამ. მარჯანიშვილთან. **ხონში**—მ. ი. ქავკანიძესთან.

რედაქტორი **ნიხო ნაკაშიძე**
გამომცემელი **მ. პავლე იოსების-ძე თუმანიშვილი**.